

Den Danske
Atlas
Eller
Konge-Riget
Dannemark,

Med dets
Naturlige Egenskaber, Elementer, Indbyggere, Væxter,
Dyr og andre Uffodninger, dets gamle Tildragelser og nærværende
Omstændigheder i alle Provink, Stæder, Kirker,
Slotte og Herre-Gaarde.

Forestillet ved en udførlig

Lands-Beskrivelse,

sa og oplyst

med dertil forfærdigede Land-Kort over enhver Provink,

samt jiret

med Stædernes Prospecter, Grund-Ridser, og andre merkværdige Raaber-Stykker.

Efter Høy-Kongelig allernaadigst Befalning

ved

Erich Pontoppidan,

S. S. Theol. Doctor, Professor og Procancellarius ved Kiøbenhavns Universitet. samt Medlem
af det Kongelige Kiøbenhavnske og Kæyserslige Petersborgske Videnskabs-Societæt.

*Res ardua, vetustis novitatem dare, novis auctoritatem, obsoletis nitorem, obscuris lucem,
dubii fidem, omnibus verò naturam. PLINIUS in Præf. Hist. Nat.*

T O M U S I.

Kiøbenhavn, 1763. trykt hos Kongelig Universitets Bogtrykker N. H. Godiche,
boende i Skinder, Gaden næst ved vor Frue-Latinske Skole.

Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fierde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus I 1. Bind, 1769

Den Danske
Atlas eller Konge-Riget
Dannemark,
Med dets
Naturlige Egenskaber, Elementer, Indbyggere, Væxter,
Dyr og andre Affødninger, dets gamle Tildragelser og nærværende
Omstændigheder i alle Provintzer, Stæder, Kirker
Slotte og Herre-Gaarde.
Forestillet ved en udførlig
Lands-Beskrivelse,
Saa og oplyst
Med dertil forfærdigede Land-Kort over enhver Provintz,
Samt ziret
Med Stædernes Prospector, Grund-Ridser, og andre mekværdigheder Kaaber-Stykker
Efter Høy-Kongelig allernaadigst Befaling
Ved Erich Pontoppidan,
S. S. Theol. Doctor, Professor og Procancellarius ved Kiøbenhavns Universitet, samt Medlem
Af det Kongelige Kiøbenhavnske og Kæyserlige Petersborgske Videnskabs-Societæt
Tomus I.

Kiøbenhavn 1763 trykt hos Kongelige Universitets Bogtrykker A. H. Godiche,
Boende i Skinder-Gaden nest bed vor Frue-Latinske Skole.

Den Stormægtige
Enevolds-Here og Konge
Kong,
Friderich den Femte,
Arve-Konge
Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fierde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.

Til Dannemark og Norge, de Venders og Gothers,

Hertug

Til Slesvig, Holsteen, Stormarn og Ditmarsken,

Greve

Til Oldenborg og Delmenhorst

Den Første Bogs.

Første Capitel.

Forestillende det Danske Navns Ælde og Oprindelse.

Om Oprindelsen til Danmarks og det Danske Folkes Navn, (*) ere af adskillige Skribentere, fremførte mange meget ulige Meeninger. (**) Ant. Bonfinus og fleere ville ikke alene have Navnet Dania omskiftet til Dacia, men ogsaa udlede Nationens Herkomst fra Dacis Nyrcanicis: Saa var og fordum intet sædvanligere, end at Kogerne i deres Forordninger, deres Breves Underskrifter, Titler og Indseigler, selv kaldede sig Reges Daciæ eller Dacorum, da dog Dannemark er næsten lige saa langt fra Dacia, som fra Tracia eller Tyrkiet. (***)

(*) Iislænderne kalde det Danmørk. I Olafs Saga Danmerkr og i det gamle Mscript. Rimbegla, Dana veldi. Paa Kong Gorms navnkundige Grav-Steen Jelling, staaer med Rune Bogstaver, Tanmaurk og andensteds Tanmarku.

(**) De allerurimeligste gaaer man her fordi, saasom naar Jonas Coldingensis udleder Daniam à dando, qvasi prolificam & liberalem plurimorum bonorum datricem.

(***) Af sadan vildfarende Anledning have nogle holdt Kayser Aurelianum for en Dansk Mand fra Ribe, fordi han var født in Dacia Ripensi; Ein Dännemärker aus Ripen, siger Schultz i hans Kern-Cronic, ligesom J. G. Maynfiscu i vit. Imp. Rom. P. 48. Item et Mfcript. Citeret af Perkinskiold in Not, ad vit. Theod. Reg. Gothor. P. 509. In dem Jare IIICXXVI na Godes Vort Aurelianus warde Reyser und he watz nicht edell gehohren, unde he was eines Buren Sone und war gebohren in Dennemark, in de Stadt Ripen.

Ikke saa urimelig, dog ikke heller grundig nok, synes den store Leibnitzii Meening, Dissertat. De origine Francor, in Mifcell. Berolin P. I. p. 14. hvor han holder for, at Eider-Floden, som fordum kaldtes Dine eller Döhne, haver givet ikke alene den Stad Tønningen, som ligger derved, men ogsaa gandske Dannemark sit Navn. Denne Meening prøves med forkastes retteligen af den lærde Hr. E. J. de Westphal in Monum. Ineditis. Præsat. Tom. I. p. 4. som viiser, at Chorographus Rawennas, som Leibnitz grunder sig paa, kalder Cap. 13. det Vand, hos hvilket de Danske boede, ikke Dina

Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fjerde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.

med Lina: saa tvivler han og paa, at den Flod, som laae ved Dannemarks Grense, var nok til at give den Danske Nation sit Navn: verifimile haud est, qvod Dani, ampliffimi populi ab extremitate Regni & sluvio limitaneo, nomen & appellationem fibi vindicaverint, vel imponi fibi fategerint.

Den almindeligste Meening er, at Kongeriget haver sit Navn af Kong Dan. Saasiger Saxo Grammaticus, I B. p. 1. ”Dan og Angul Humbles Sønner, af hvilke de Danske have deres Oprindelse, have ikke alene stiftet, men ogsaa først regieret over den Danske Nation, skjønt den Aqvitaniske Historie-Skriver Dudo foregiver, at de Danske have deres Oprindelse og Navn af Danaïs, d. e. de. Grædske. ” Men uanseet, at man ikke gandske vil forkaste denne Saxonis Meening; saa findes dog endnu en anden, i mine Tanker, grundigere. Er Dannemark Kong Dans Mark, hans Land, Grund, og Grendse? Da spørges atter: Om ikke denne og flere Danske Kongers ligelydende Navn haver en ældre Oprindelse, kommen igien af Landets Navn, som beviisligen er langt ældre end nogen Kong Dan, være sig den, som Saxo paa bemældte Stæd, gjør til den første danske Regent, skjønt samme af Islænderne holdes saa fabelagtig, eller og hvad rimeligere er, Kong Dan med Tilnavn Mykilatig, den stolte eller stormodige, som var Olai I. Søn, og regierede hen ved 200 Aar efter Christi Fødsel.

At Landets Navn er ældre end som nogen troeværdig Efterretning om Kongeriget eller Regenternes Navne, det synes meget rimeligt af Prolomæi, Plinii, Melæ og flere gamle Skribenteres Ord, med hvilke de have yttret deres liden og utydelige Kundskab om vore nordiske Lande. Claudius Ptolomæus taler Libr. Geographiæ II. cap. 12. om Naboerne af den Cimbriske Halvø, og kalder dem deels Dauciones, deels Chedenos, hvilke J. J. Pontanus rimeligen anseer, som en Forrykkelse af Dannemark og det danske Navn. Existimo eos effe Prolomæi chedinos, jam anté, sed minus similiter emendate nominatos, & ex illis originem ac nomen Danicorum, five Danorum propagatum, ut facile etiam hinc pateat, Daniae Danorumqve vocabulum haud qvaqvam hodie aut heri, sed antiqvifimis feculis, ufitatum & ad pofteros effe delarum, Hidhenhøre maaske, ogsaa Plinii Ord, H. Nat. Libr. IV. Cap. 16, hvor Scandia, Dumna, Bergos og Nerigon settes hos hverandre: item det Navn Codanonia og Sinus codanus, om hvilke saavel som flere deslige gamle Navne, siden bliver at anføre adskillige Grædske og Romerske Skribenteres Ord, i Anledning af Landets Beskrivelse. Denne Gang beaaber man sig alene paa Pomponii Melæ Vidnesbyrd Lidr. III. Cap. 3., hvor han beskriver Øster-Søen og Beltes smale Indløb imellem mange Insuler, kaldende den Sinum codanum, der som de Cimbrer og Tentoner boe. Her meener forbemældte Pontanus, intet er vissere, end at ved Sinum codanum betegnes Danmarks Vande, skjønt Mela, efter de Romerske Udtale, i Steden for Danum, setter Cdanum eller Codanum, ligesom Natus og Gnatus hos den brugtes i Fleng, og ligesom det danske Navn Cnur er gjort til Canut. Saaledes meener han ogsaa, at de Danskes gamle Colonie Danzig er kaldt Danum, Gdanum, Gedanum. Samme Tanker haver J. G. Eccard de origine Germanorum P. I. p. 47. over de Navne Gutæ & Dauciones, sigende; ”Dauciones forklarer jeg ved Dacioines, eller de som boe omkring ved den danske Viig, og vare ved Søefart navnkundige, førend Staden Danzig eller Dansk Viig blev bygget. ”

Cluverii og Vosfii Mening. Vil man endnu gaa videre tilbage, for at udspore Oprindelsen til det Ord Dani, Codani og Codanania, som Stæland, den største Insul i Sinu codano, tileges af Pomponio Mela og andre: da drister jeg mig ikke til, enten at stadfæste eller modsige nogle af de største Udenlandske Antiqvvariorum, særdeles Cluverii og Vosii Forklaringer over Navnet og de gamle Danskes Afgud Othin, hvilken andre kalde Wodan, Guodan, Godan, af hvis Dyrkelse vore Forfædre

Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fjerde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.

skulle have glorieret og gjort sig saa meget til, at de kaldte sig selv Guodans, Vodans, det er Guds eget Folk, eller Godanong, Guds Yngel og Afkom. En Forfængelighed, som de havde tilfældes med deres Naboer og nogle af deres egne Landsmænd, de Teutoner, eller Tydske, hvilke udlede deres Navne og Herkomst fra den Gud Theut, Thuis, Tis, Dis, Dit, kaldende sig af ham Theutong eller Thuitonger. Imidlertid vil jeg anføre bemældte Antiqvariorum egne Ord, og overlade Sagen til andres Skiønsomhed.

Saa siger P. Cluverius in German. Antiqv. Lib. I. p. 86. ”Tilforn har jeg viist med mange Argumenter og Skribenternes Vidnesbyrd, at den sande Guds allerældste Navn var Theut, af hvilket ved adskillige Forandringer ere komne de Ord (en række ord ukendte bogstaver) og atter deraf Wodan og Godan, hvoraf Guds Navn i vort FFædrene_Sprog nu er God. Af dette den evige Guds Navn Theut, kaldtes det Folk, som boede næst ved Cimbrenne, The Theuton. - - - I det øvrige er samme Folk, af saadant den evige Guds, ved adskillige Dialecter forandrede Navn, kaldet The Godanon, paa Latin Godani, hvoraf ogsaa min Føde-Bye, som ligger ved Sinum codanum, af Polakkerne kaldes Gdansko, Danzig: Item Codani, hvoraf Sinus Codanus selv hos Mela og Plinius, saa og den største Insul hos Mela, Codanonia (Siælland) er kaldet af Indbuggerne, hvis Navn var The Godanon og hos Ptolomæum settes i den største af de scandinaviske Øer XXXXXX, hvilket jer er vis paa at være xxxxxx, Codanones. Endelig er samme de Theutoners Folk ogsaa kaldet The Danon, ligesom den allerhøieste Guds Navn xxx, xxx, hos Latinerne Dani, hvilket Navn af alle omsider blev i Brug, og indtil denne Dag kaldes de hos Tydskerne die Dänen, men hos dem selv de Danske, og hver for sig Danmand, det er en Dansk Mand. Heraf sees da dette Folks sande og meget høye Alderdom, (summa verâqve antiqvitas) da de alene, blandt alle Indbyggere i det vidtløstige Germanien, have kaldet sig Theutoner, og hver for sig en Theut, efter Navnet af Gud selv, alle Tings Skader, til hvilken de henvorde dem selv og deres Oprindelse: og at dette var alle germaniske Folkes Brug, vidner Tacitus om dem, ligesom Cæsar om de Gallier. Comment. VI” Saavide Philipp Cluverius, hvis Meening om de Danskes saavel som deres Naboers, Theutonernes, ældgamle Navns Udledelse fra Wodan og Theut, ligeledes antages af G. Vossio de origine & progressu Idololatriæ Lib. I. cap. 37. hvor hans Ord ere disse:”Wodan eller Woden er det samme som Groden Grode, for hvilket vi nu sige Gode eller God; thi W omskiftes til Du og G, ligesom vi nu skrive Wilhelm, Guilhelm og Gilhelm. For Werre skrive Franzoserne Guerre og Italienerne Guerra &c. Lideledes hine Wodan, Doudan Godan, hvoraf, ved de sidste Bogstavers Forkortelse, kom God, men ved de første Forkortelse, Dan, deraf kaldes de Danske; ligesom af Theut, de Tydske. Men af det gandske Ord kommker Godan eller Codan og Sinus codanus, item Gedanum eller Danzig &c.” Saa vidt Vossius. Men lad være, at disse og deslige Gitzninger, grundede paa Lyden af visse Bogstaver, ikke ere nok til den Slags grundige Beviis, som nu omstunder kræves i Historiske Materialer, saa tiene de dog til nogen Grand af Bestyrkelse paa den Sandhed, at vort Lands Navn er ældre end de adskillige særdeles Navne, under hvilke dets uvandrende Beboere, efter deres adskillige Folke-Færd, kort for og efter Christi Tider, ere blevne bekiendte, hvilket siden skal viises.

Navnets sidste Stavelse mistydet. Hvad som endnu paa dette Sted saa kortelig maa erindres, angaaer den sidste Stavelse i Dannemarks Navn, nemlig Mark. Dette ville nogle Tydske Publicister, særdeles Conringius de Finibus Imperii cap. II. udlede fra et foregivet Markgrevskab, som Kayser Henricus Auceps, skulle have anlagt ved Slesvig paa Grændserne af Dannemark, hvilket sidste han havde anseet for én af sit Riges Provintzer. Men denne Oprindelse falder bort tillige med sin Grund, det indbildte Markgrevdom, hvilket Hr. Justitz-Raad Scheidius in Aelis

Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fjerde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.

Societ. Scient. Hafn. Tom. I. p. 87. noksom har nedbrudt i upartiske Dommeres Tanker, ligesom ogsaa vor store Historicus Statz-Raad Jo. Gramm i sine Anmærkninger til Meursii Danske Historie, p. 139. edit. Florent. Noksom viiser, at vort Land kaldtes Danemark, længe før Kayser Henrici Aucupis Tiid, nemlig i Kong Canuti Magni Breve, saavel som hos ældre Skribentere af Engelsk Nation: Udi Islandske Skrifter kaldtes Dannemark ogsaa Danavelde, ligesom Sverig Sviavelde. At den ærlige Jonas Coldingensis udleder Ordet Mark af Maris XXXX, havet Beherskelse, fortæner knapt at mældes. (*)

(*) Nonnullis futilior vocis Marckiaë arridet, qvi Marckiaë á Mari & Archia conflatum, qvafi Maris Archia, væ ethymologia idem fornans ac maris Principatum, cum re non pugnat. Magnum enim marts Imperium penes Neptunum Danicum femper a constituto hoc regne fuit, qvov res geflæ oftendunt.

Det Andet Capitel.
Om Dannemarks Indbyggere for Christi Fødsel,
Og de Cimbrers og Teutoners Krigs-Tog
Til Italien.

Cimbrer holdes for at være Gomers Afkom. Være sig hvilken af de foranførte Meeninger, om det danske Navns Oprindelse, man vil give Bifald, da bliver det dog altid beviislige nok, at disse Nordiske saa vel som fleere Europæiske Lande, ikke meget længe efter Syndflodens Tid, ere blevne beboede af de fra Gomer, Japhets Søn, nedstigende Stam-Fædre, som nævnes i Mose Bog cap. X, v. 3. ”Gomers Sønner vare: Ascenas, Riphath og Thogama, v. 4. Javans Sønner Elisa, Tharsis, Rithim og Dodanim. V 5 Af disse bleve Hedningernes Øer adskilte i deres Lande, hver Øe efter sit Tungemaal, efter deres Slægter i deres Folk” Om Gomers Afkom haver beholdt sin Stam-Faders Navn og forplantet det just til de Cimbrer, hvilket holdes for Gomeraner, det er et Spørgsmaal, som jeg ikke kand udgiøre: dog synes ikke heller gandske overflødig, her at anføre de lærde Forfatteres Ord, af den i Engelland udkomme Almindelige Verdens Historie Tom. 1. cap. II. §. 380. saaledes lydende: ”Gomer, Japhets ældste Søn, var efter Josephi Beretning, Antiq. Lib. I. cap. 7. Gomeriternes Fader, hvilket hos Grækerne kaldtes Galarianer, det er Gallier i det lille Asien, som beboede en Deel af Phrygien. Af denne Mening er Bochart Phaleg Lib. III. Cap. 10. Dersom dette er rigtigt, saa have de nogen Grund, som udlede de Cimmerier eller Cimbrer fra Gomer; thi de Cimmerier synes under adskillige Navne, at være et Folk med Gallier eller Celter. Merkværdigt er det ogsaa, at Valliserne, som nedstamme fra de Gallier, endnu paa denne Dag kalde sig Kumero eller Cymro og Cumeri. I hvor alting er, saa maa de Chaldæiske Oversættere fare vild, naar de forflytte Gomer til Africa; Thi af Ezechiels cap. 48. v. 6. er det klart, at hans Land laae Norden for Judæa; og at det laae i Vesten eller Nordvest for Madia, Medenland, kan ogsaa sluttes deraf, at Propheten lader Thogarma Huus, som var én af Gomers Sønner, handle med Tyrus eller Syrien, hvilket ikke vel gik an, i Fald de boede paa hiin Side af Media” Saa vidt bemældte Autores.

Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fjerde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.

Landets første Beboelse, hvor tidlig. Fremdeles er det vanskeligt at afgjøre det Spørsmål: Ved hvilke Veye og Vandringer, det første Folke-Førd fra Østelandene er indkommet i Norden, samt hvor tidlige dette haver tildraget sig; thi med Nicolao Petræo og andre ligesindede, paa Grund af et ældgammel Gullandsk, maaskee et utopisk Monument, at ville sige: det var skeet just Anno Mundi 1850, eller ved Patriarchens Abrahams Tiid, er en Sætning, som nu om stunder af Forstandige udlees. Slet saa tidlig er det vel ikke skeet, som Elskerne af hiin Hypothefi indbilde sig; thi hvad skulle have overtalt Noæh Børn og Afkom til at søge hen til de nordiske, saasom mindre frugtbare Lande, den Stund Østerlandene endnu ikke vare blevne deres tilvoxende Mængde alt for trange? Dette skeede dog omsider, og da have de efter Haanden, maaskee ved Anledning af Krigs-Tog, udbredet sig for at finde bedre Rum i ubeboede Lande. Af det lidet, som Pytheas Massiliensis hos Plinium Libr. IV. Cap. 27 beretter, om de Phrygiers tidlig anstilt Skibs-Fart til Britannien og andre endda længe bortligende Lande, særdeles til den Øe Balthia eller Bafilea, slutter Hr. Eyatz-Raad Suhm, i sin Tractat om de Danskes og Norske Kiøbmandskab, in Aelis Societæt Scientiar. Hafn-Tom VIII. P. 28 seqv. Gandske vel, at Dannemark, i det mindste over 400 Aar før Christi Tiid, haver havt nogen Handel og Søefart, følgerigen endda længe tilforn haver været beboet; hvor længe, kand ikke fastsættes.

Vides ey med nogen Vished. Saa meget bliver altid vist, at, dersom Hr. Rudbeck og andre hans Tilhængere gjøre for meget af Alderdommen, og give Norden alt for tidlig Beboere: da gjør den berømmelige Hr. O. Dalin kiendeligen alt for lidet deraf, naar han i sin Svenske Histories Begyndelse meener, at hans Fædreneland ikkuns kort før Christi Tider, kand have været i Stand til at tage mod Indbyggerne eferdi det idelig aftagende Vand endnu den Gang, skiulede alle Dale og platte Landskaber, følgerigen vort jevne Dannemark, langt længere end det Biergefulde Sverrig. En Sætning, som ikke kand bestaae med det, de allertroværdigste Grædske og Romerske Skribentere berette os, om Cimbriens allerældste Beboere og den Verdens Alder, i hvilke de foretog deres Udvandring til Italien, efter at de temmelig længe tilforn maa have boet her, førend de kunde voxte og formeere sig til nogle hundrede Tusinde, som snart skal følge.

Ved hvilken Vey de første Beboere ere komne af Asia her ind. Den Vey, vore Forfædre have betrædet, førende de komme af Asia, ind i Dannemark, synes rimeligst at have været Scytien eller Tartariet og Moskov. At de derfra skulle være komne først til Sverrig og omsider til Dannemark, meener Hr. Rudebeck og de som følge hans Setninger, særdeles Hr. D. Major i et eget Skrift under det Navn: Bevolkertes Cimbrien. For de fleeste andres synes det langt rimeligere, at hine vandrende Gomeraner have fulgt Strandbredden, og altsaa fra Lithauen og Preussen af, (*) taget deres Vey igiennem Pommern og Meklenborg, da Cimbrien eller Sønder- og Nørre-Jylland, lod dennem, som endnu ikke havde noget Land-Kort at rette sig efter, omsider see, de kunde ikke gaae længere frem paa den Kant, end til Enden af den cimbriske Halv-Øe, som paa tre Sider, var omgrendset med Havet. Den Sag de migratione gentium, hvor om Wolfgangus Lazius, og andre have skrevet heele Bøger, er ikke min Hoved-Sag, og den Roes, som adskillige Nationer fordum søgte deri, at den eene ville være ældre, eller have sit Fædreneland tilligere beboet, end den anden, synes i vore Dage at være kommen af Moden, ligesom den i sig selv er gandskeanfængelig.

(*) Samigetten, Semigallen og Samland, hvor de Cimbrer tilforn havde opholdt sig, skal ogsaa have Navn af dsem, som siden kaldtes Cimbrer. En løs Gitzning, grundet alene paa Lyden af nogle omskiftelige Bogstaver.

Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fjerde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.

Hvad en troeværdig Historisk Beretning udkræver paa dette Sted, er alene Stadfæstelsen af den Sandhed, at Dannemark haver været beboet, og dets Indbyggere, de Cimbrer og Tvitunger eller Teutoner bekiendte blandt andre europæiske Folk, nogle hundrede Aar, førend den berøgtede Øthin, med sin nye Vandre-Skare, kom her ind og plantede en Colonie hos de ældste Indbyggere, hvortil gaves Leylighed, ved de Cimbrers Udvandring, efter at en stor Vandflod havde oversvømmet, og mærkeligen formindsket deres Land, som synes for den Tid, nemlig et par hundrede Aar før Christ Fødsel, at have været baade meget større og meere sammenhængende med Eylandene.

Intet nordisk Folk var Romerne saa tidlig bekiendt som de Cimbrer. Om disse allerældste Indbyggere, om deres Krigs-Tog til Italien, og deres Lands-Skiebne, som gav Anledning hertil, have vi kuns liden Efterretning, og den samme endda tilfældig-viis, af de Romerske Skribentere. Blandt alle de Nationer, som boede Norden for Alperne, vare vore Forfædre vist nok de Allerførste, som understode sig at trænge ind i Italien, for at paaføre hine Verdens Herrer til en Krig, og det saa eftertrykkeligen, at Romerne selv bekiendte, det havde været ude med dem, dersom ikke paa den Tid, havde fundet sig en Marius, det er en saadan viis og tapper Anfører, som, efter at Cimbrerne trende Gange havde afslaget deres udsendte Armeer, endelig fik Overhaand, og ved Vercelli nedlagde paa en Gang 140000, gjorde 60000 Fagne, dræbte deres Qvinder og Børn, (Egetligen dræbte disse sig selv i deres Vognborg. De ville ikke falde i Romernes Hænder, i holdende dem for troeløse, da de den Gang af dem bleve overfaldte, tvertimod den giorte Stilstand. En Omstændighed, som Hr. v. Westphal meget vel observerer o sine Monum. Ineditis Tom III. Præsat p. 103. samt jog de overblevne tilbage. Marius forhvervede sig altsaa en Ære-Støtte og den Roes, om Juvenalis Sat. VIII. V. 249 seqv. Tillegger ham, og derhos beskriver de paa Vall-Pladsen overblevne Cimbrers døde Kroppe, saasom meget store, ja det beste Bytte for Ravnene:

Hic tamen & Cimbros & fumma pericula rerum
Excipit, & folus trepidantem protegit urbem.
Atqve ideo poftqvam ad Cimbros fragémqve volabant,
Qvi nunqvam attingerant majora cadavera corvi,
Nobilis ornatur Lauro College. - - -

Denne mærkelige Tildragelse berettes os af Livio, Wellejo, Plutarco, Appiano, Eutropio og Floro. Dens korte Samling kand læses i Ch. Cellarii dissert. De Cimbris & Teutonis. Deraf vil jeg kuns korteligen anføre noget lidet, henhørende til mit Øyemærk, saasom af §- IV. ”Der vare, siger han, fleere Folke-Færd, som paa eengang havde forbundet sig til at søge Italien; men blandt dem vare Cimbrerne det fornemmeste Folk, princeps & præcipua gens erat Cimbrorum) hvorfor ogsaa Krigen blev kaldet dem Cimbriske.

Kundskab om det Land de Cimbrer komme fra. Hvem Cimbrerne vare og hvorfra de komme, vidste Romerne paa den Tid ikke. At det var et germansk eller celtrisk Folk, det fik de først at vide i Feld-Slagene, og mærkede det paa deres Dragt, saavelsom paa deres lange Kroppe. Deres Fødeland vidstes ikke heller, uden saa vidt man af nogle Tegn sluttede, de boede allerlængst borte i Tydskland og paa Siderne af Havet ec. §. VI. Efter Krigen fik de Romere at vide, de Cimbrers Fæderneland var en stor Halv-Øe, som fra Elben af, udstrakte sig langt hen i Nord. Stabo kalder dem Halv-Øens Beboere, hvilken af Prolomæg Lib. II. cap. XI. Kaldes xxxxxxxx og Tacitta de germ, cap. XXVII siger: Cimbrerne boede i en Bugt af Havet. §. VII. Cimbrernes Staldrødre paa dette Tog vare de Teutoner, og kaldes saaledes af Cicerone, Cæsare og Floro & c.”

Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fierde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.

Aasagen til de Cimbrers Udvandring. Spørger man nu om Aarsagen, som bevægede vore Cimbrer og Tuitunger (om hvilke sidte, saasom ogsaa oprindelige af Dannemark og Cimbrernes Naboer, siden skal handles) til at forlade deres Fæderneland, for at søge Boelig i et andet langt fraliggende; da siger Strabo Lib. VII. Det var en stor Oversvømmelse af Havet, som drev dem af Sted. Dette synes den gode Cellario og fleere nyere ikke troeligt, efterdi de, saasom ukyndige om Havets Magt, deels confundere den daglige Ebbe og Flod med hiine store Oversvømmelser, deels ikke viide, hvilke Fodspoer man endnu finder paa den Cimbriske Søe-Kyste, af en Landstrækning, som forudm har gaaet langt ud i Vester og Nord, men nu bestaaer i det saa kaldte Jydske-Rev og andre store Sand-Banker, at jeg ikke skal tale om de sildigere Tiders Forfaring og de overblevne Levninger af det gamle Friisland, langs med de søndre Jydske Kyster, over hvis beboelige Tilstand og mange Kirke-Sogner, Hr Meyer haver givet os et temmelig udførligt og troeværdigt Land-Kort i C. Dankwerths Schlesw. Holst. Landets Beschreibung Pag. II. cap 5.

Ey Lyst med Nød bevegede dem dertil. Cellarius og Andre holde for, det var alene de Cimbrers Begierlighed, opvagt ved Rygtet om Italiens frugtbare Herlighed, som drog dem af Sted, først til Nederlandene, hvor de fandt Modstand, og ikke all deres Regning: siden til Frankerig, hvor de forenede sig med andre celtiske Folk; men omsider til Schweitz og Italien, hvor deres Paastand var, man skulle indrømme dem en Provintz at nedlade sig udi. Min Meening er, de Cimbrer tænkte af Begyndelsen ikke saa langt hen, som Skiebne siden førte dem, følgelig stod deres Attraa den Gang ikke just efter det frugtbare Italien. Nøden drev dem ud, nemlig den bemeldte Vands-Nød eller Havets Oversvømmelse. Dette beviiser baade Hr. Etatz-Raad Gram i sin Fortale til Möllerri Cimbria litterata p. 33 saa udførligere Hr. Justitz-Raad Anchersen i sin lærde Tractat: Vallis Herhæ Deæ & orig. Dan. P. 231 feqv. At ikke Lyst og Lekkerhed men Nød og Vands-Vaade overtalede dem til dette Tog, som indtil den Tid, var det allerførste og navnkundigste i Europa, saadant sluttes blandt andet deraf, at de toge Qvinder, Børn, Qvæg og all deres Boehave med sig, siden Havets Oversvømmelse lod de Fleesye af dem ikke haabe, nogen Tiid at komme tilbage. Dog skeede dette sidste efter Strabonis og Taciti Vidnes byrd, som berette, at Cimbrenne i deres Tid, beboede det samme Land, skjønt den Gang et mindre Labd: *parva nunc civitas fed gloria ingens, veterisque famæ late veftigia manent.*

Vist nok maa den cimbriske Halv-Øe, for Oversvømmelsen have været en halv Gang, om ikke dobbelt større, end nu om stunder: men om den haver haft Sammenhæng med de i Beltet liggende Øer, er et andet Spørmaal, som jeg ikke drister mig til at afgjøre, i det mindste ikke med samme Forsikring, som Doct. Dan. Major i hans Bevolkertes Cimbrien, hvor han cap. LXVII. P. 110. feqv. Driver denne Sag med stor Alvorlighed, og siger til sidst: ” In Eribegund dessen allen, hoffe, es werde kein Zweifel mehr übrig seyn, datz eben dergleichen Kraft, uhralte Meer-Engen zu erweitern. Von der Natur auch dem Belt oder der Ost-See beyzulegen, und alsp, wie bereits angedeutet, die cimbrische Meer-Enge zwischen Jutland und Norwegen, zu den Zeiten der Sund-Fluth und Christi Gebuhrt, viel småhler als nun, der Inseln um Schonen nicht so viel als jetzo; sintemal datz veste Land von mehr erweyntem Schonen und Jutland, viel breiter als nun in die See gesetzt, keine oder nur schmale Ueberfahrten an der Æst-Seite Cimbriens, zwischen Hadersleben und Assens; zwischen Kolding, Fridrichs-Odde und Fühnen; wie im gleichen, an der Ost-Seite Seelandes, keine oder auch nur kurze Fahrt, von Amack nach Malmö, von Copenhagen nach Landsron, oder durch irgend einen Sund, von Helsingöer nach Helsingburg, sondern fast ein einiger, und zwar nicht eben gar breiter Strohm zwischen Fühnen und Seeland geweawn ec” At den

Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fierde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.

Insul Rygen tilforn var Landfast med Pommeren, stadfæster Hr. ALB. Georg Schwartz i sin Indledning til Tydsklands Geogtaphie § VII. P. 25, tilskrivende saadan Forandring den samme cimbriske Vandflod, om hvilken vi knap havde nogen Efterretning, hvis ikke dens Virkning havde været, at drive de gamle Indbyggere ud, om ikke af alle, saa dog af de nedrigste og platteste Lands-Egne, som siden den Tiid, ere blevne Havet til Rov og Bytte.

Når den Cimberske Vandflod haver tildraget sig. Denne mærkelige Tildragelses egentlige Tiid er os ikke videre bekiendt, end saa vidt vi slutte efter Rimelighed, at den ikke kand være meget ældre end halvandet hundrede Aar for Christi Fødsel, og det paa den Grund, at de Cimbrers første Seyervinding over Romerne ad Noreiam tildrog sig 113 Aar for de Christenes Tiids-Regning, da disse Reysende formodentlig vel havde tildragt 30 eller 40 Aar undervejs, og imidlertid med deres gandske Boehave, opholdt sig snart her snart der, skjønt deres Bedrifter i den Tiid ikke ere optegnede: men at mange Aar derved ere forløbne, sluttet blandt andet af Qvintiliani Ord, som i sin Declamat. III. Siger: gens majorem terrarum partem victoriis pervagata, tantum in Mario stetit. Imidlertid tager Cluverius uden Tvivl feyl, naar han henfører denne cimbriske Udvandring til 380 Aar før Christi Fødsel, eller fra Verdens Skabelse 3227, grundende sig paa nogle tvetydige Ord hos Aristotelem, som levede 340 Aar før Christi Tiid, og allerede taler om nogle celtiske Folk, som toge til deres Vaaben mod Havets Bølger. Endnu ældre gøres denne Sag af alle de saavek gamle som nye Skribentere, hvilke uden anden Grund, end nogen Liighed i Navnet, confundere de Cimbrer med de Cimmerier, som boede ved Bosphorum cimmerium og den Egn, som nu kaldes det lille Tartarie. Om disse have nogen Sammenhæng med vore nordiske Cimbrer, som skal have været deres Colonie, tør jeg ikke sige, ikke heller bestemme deres Udgangs egentlige Aar, om hvis Uvished kand eftersees meere hos Spenerum in Notitia Germaniæ Lib. V. cap. §. 3.

Cimbrerne gave sig god Tid paa deres Reyse til Italien. Vores lærde Doct. Anchersen, i sin Vallis Hertbæ Deæ, finder rimeligst, at ansette dertil 150 Aar før Christi Fødsel, eller fra Verdens Skabelse, Aar 3836, og fra Roms Opbyggelse An. 603. Efter den Regning, skulde de 37 Aar tilforn være uddrevne ved den store Vand-Flod, og imidlertid have svævet omkring i fleere Lande paa denne Side af Alperne, dog hvert Foraar have nærmet sig dertil, ved korte Reyser. Herpaa kand hentydes Plutarchi Ord in Mario p. 411. ”Da disse vare udgangne af deres Fædrene-Land, have de ikke ved et bestandigt Anfald, giort Fremgang, men aarligen om Foraaret ført deres Vaaben omkring, og giennemvandret de europæiske Lande.” At de reyste alene om Vaaren og laae stille den øvrige Tid, kunde synes underligt, dersom man ikke betænkte, at deres Vandre-Skare havde ikke alene Qvinder og Børn, men ogsaa deres meget Qvæg med sig, hvoraf de levede, ligesom Tartarerne nu omstunder, da Agerdyrkningen ikke var dem synderlig bekiendt, hvilket Tacitus ogsaa siger om de Tydske paa den Tiid. Autumni nomen & bona ignorantur. Germ. Cap. 26 v. 4.

Seyervinding over Romerne og omsider Nedslag af dem. Dog det sigter ikke til mit nærværende Øyemærk, at udføre den Sag om de Cimbrers Vandring, uden saa vidt denne, ved sin Anledning, nemlig Vand-Floden, giver noget Lys i Landets og de ældste Indbyggers Tilstand paa den Tiid. Efterat de 3 Gange havde triumpheret over Romerne, men den fjerde Gang in campis Pharfalicis, nu Verecelli, vare blevne slagne, tillige med deres Konge Boyorie, saa at 200000 bleve deels dræbte, deels fangne, samt af Qvinder og Børn formodentlig endnu et større Antal tagen af Dage: da var det høy Tiid for de overblevne, at tage Flugten igiennem Alperne og Tydskland, hvor nogle af dem

have efterladt sig deres Navn i adskillige Amter, som endnu endes paa Cimmern, saasom: Herren-Cimmern, Rotten-Cimmern, Ancia-Cimmern, ec.

De overblevne søge hiem igien til deres Fødeland. De øvrige søgte hiem igien til Dannemark. Disse fandt Landet vel formindsket i sine Grændser ved den ovenbemældte Vandflod, som drev dem og deres Fædre ud, dog fandtes det ikke øde og ubeboet, særdeles i de Høyre Landstrækninger, som mod Marsk-Landene eller de platte og nedrige Stæder, vare de allerfleste. Saadan de Cimbrers Hiemreyse og Nationens vedvarende Boelig i samme Land, beviiser Cellarius i den ovenanførte fissert. De Cimbris & Teutonis §. XXIX, sigende, at, efter det cimbriske Nederlag, og efter at det Kæyserlige Regiment var oprettet i Rom, bleve Cimbrerne ved at beboe deres Land, Norden for Elven, og at vedligeholde deres gamle Navn. Strabo stadfæster dette Lib. VII. Pag. 202. ”Cimbrenes siger han, beboede indtil denne Dag det Land, som de forud havde inde, og nyeligen have de sendt Augusto til Foræring en Kiedel, som hos dem holdtes meget hellig, bedende om hans Vendskab, og om Forladelse for den tilforn paaførte Uret; da man havde tilstaaet dem denne deres Begiæring, reyste de hiem igien.” Tacitus, som levede i Kæyser Trajani Tiid, taler om denne Nations vedvarende Boelig i sit gamle Fæderneland, skjønt dens Magt var mindre: ”Den samme Bugt i Tydskland besidde endnu de Cimbrer, som boe næst ved Havet. Nu omstunder er der et lidet Folk, men dets Ære er stor, og af dets gamle Rygte, sees endnu vidt og bredt Fodspoer”. (*)

(*)Eundem Germaniæ finum proximi oceano Cimbri tenent. Prava nunc civitas, fed gloria ingens, vesterisqve famæ latè veftigia. Tacitus in German. Cap. XXXVI. Disse Taciti Ord: de parva Cimbrorum civitate tager Jo. Gramm for en Beskrivelse ikke paa den gandske Cimbriske Halv-Øe, men alene paa Landets yderste Spitze, nemlig Vendsyssel, den lærde Mands Fødeland, hvor de gamle Cimbrers Levninger fornemmeligen skulle være bleve tilovers. I hans Fortale til Jo. Mølleri Cimbr. Litteratæ hedder det p. 34. Neque in hoc nobis deest Ptolomæus, qvippeqvi Cimbros in veteri fua peninsula etiam nunc collocat, etiamfi non per totam, ficut olim, difperfos, fed extremam & maxime borealem partem occupant, Qvam partem Vediliæ nunc provinciam, vernacule Wendsyssel appellatam & c.

Navnet gaaer af Brug. Ja Claudius Ptolomæus, som levede endnu sildigere, nemlig under Kæyser Marco Antonio, beskriver de Cimbrers adskillige Folke-Færd, saasom da boende i samme Land, endnu nøyere med saadanne Ord, som siden i deres Sammenhæng skulle anføres. At deres Navn omsider gik af Brug, og sielden hørtes, det forvolte de i Tydskland og Norden opkomne nye Navne af Gother eller Jyder, Allemanner og Sachser, skjønt Cimbrerne vare de allerførste, som satte Tydsklands Indbyggere i nogen Ære og Anseelse. (**) I de sildigere Tiider er deres Navn vel brugt undertiden, dog meest af Poeterne, saasom naar Bapt. Mantuanus synger:

---- Nec vos, gens yltima Cimbri
Segnities damnat; latum vos fama per orbem
Prædicat, vos expæorare latinam
Rem memorant aufos, belloqve laceffere Roman.

(**) Ex vulgari ufu videtur fublatum effa, non autem ex memoria annalium; qva perpetio viget, qvòd primi fuerunt, qvi germanicis gentibus adsamam & gloriam adytum aperirent Cellarius §. XXIX.

Om dette de Cimbrers Tog synger een af vore beste Poeter saaledes.

Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fierde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.

Hvad hiine gamle Cimbrers Mod
Og uforsagte Kiæmpe-Blod
For Helte-Værk lod Verden skue,
Og hvor tappre Norden kom
Det aldrig overvundne Rom
Ved Po og Tyber til at grue.
I Tidens Marmor og Metal
Med Gylde3n-Stiil er end at finde,
Og Himlens blotte Knald og Fald
Skal qvæle saadanet Ære-Minde.
Knap havde Storm og Ocean
Giort Mine til at gaee i Land,
Og Cimbrien at oversvømme;
Før Folket løber Mand af Huus,
For Havets frekke Suus og Duus.
I andre Lande sig at giemme.
De overskylle Tydskland snart
Og Alpers Toppe overstige,
Ja Rom, som griber til Standart,
Rom maa for disse Helte vige.
De fordre Land, Rom staaer det af,
Silanus sin Commando-Stav
Saavel som Carbo maatte bøye.
En Manlius maa staae forsagt,
Og Capio med al sin Magt
Ved Rhonen fik en banket Trøye.
Selv Capitolet staaer paa Flad;
Thi her er større Nød for Døre,
End da det med en Hanibal,
Jurgurth og Phyrrihus fik at giøre.
O! Dannemark din gamle Priis
Den blomstrer alt paa Palme-Viis, ec.

See Profess, C. F. Wadskiærs Poetiske Skue-Plads p. 131.

Cimbrernes Stalbrødre og Naboer vare de Teutoner. Foruden disse egentligen saa kaldte Cimbrer eller Jyllands gamle Indbyggere, drog den Gang ogsaa en andet Folke-Færd af Dannemark, dog allermeest af Landets østlige Deelee, og det i samme Ærende og af samme Anledning, nemlig den ofte omtalte store Vandflod, som havde foruroliget disse Øe-Boere, ikke mindre end det egentlige Cimperlands Indbyggere: ja, efter manges Meening, havde Vandet da først giennemskaaet paa adskillige Stæder, de landfaste Egne, og ved de Strømme, som nu kaldes det store og lille Belt, giort Insuler deraf. Disse Cimbrernes Naboer og Staldrødre kaldtes Rhuitunger, Theutones, Thuitones eller Thuitoni, hvis Levninger side gave Anledning til den heele Tydske Mations Navn. Om dette Folke-Færd handler Hr. Cellarius i sin ofte anførte dissertation, de Cimbris & Teutonis, ikke mindre udførligen end om de Cimbrer, og tilstaaer, at deres Oprindelse og egentlige Sæde bør søges i

Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fierde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.

Dannemark. Da nu denne i Alderdommen vel forfarne Autor er ingen Dansk, og altsaa ingen Mistanke for patriotisk Partiskhed underkast, vil jeg af hans Ord, paa bemældte Sted, give her det korteste Udtog, saa vidt mit Øyemærk, nemlig Dannemarks ældste Indbyggere, udkræver: **Teutonernes første Boepæl var paa de danske Øer.** §. VII. P. 439 feqv. Siger Cellarius: Hvem Teutoni vare, maa her undersøges. Ptolomæus setter dem i Tydskland for ved Sveverne paa den østre Side ved den Flod chalufus, som nu kaldes Traven og falder ud i den codaniske Havbugt. Pomponius Mela synes at sprede dem videre ud paa Øerne i Havet, eller i den codaniske Viig: Lib. III. C. 3. siger han: Oven for Elben er den store Codanus &c. Dette er utydeligt, efterdi Cimbrerne vare paa Halvøen, som tilforn er beviist. Hvor findes da Theutoni, uden paa de store og smaa Insuler, om hvilke han handler nøye nok. Dog den som tvivler bestyrkes af ham selv, cap. VI sigende: I den Hav-Bugt, som kaldes Codanus ere sex Insuler, blandt hvilke Scandinavia er den største og frugtbareste, hvilken Teutonerne endnu beboe. Saaledes læste Vossius og Gronobius Melæ Ord. Andre læse, i Steden for Scandinavia Codanonia, ligesom og saa Cluverius, Lib III. Germ. Antiq. Cap. 40 forklarer det om Dannemarks største Insul Siælland. --- Men i hvordan det haver sig med dette Navn, (thi Afskrifterne ere ulige) saa bliver det dog deraf vist nok, at Teutonerne have beboet Øerne i den codaniske Hav-Bugt fra Jylland til Skaane, hvilke vi nu kalde Danske Øer, maaskee ogsaa en Deel af det faste Land mod Tydskland ved Traven og dens Udløb. Deraf kommer det, at de hos bemældte Skribentere saa jevnlig settes tilsammen med Cimbrerne, saasom deres Naboer. Den Gang betegnede de Teutoners Navn ikke alle Tydske, men alene nogle af de nordligste; thi Germanien udstrækkede sig da hen over den codaniske Hav-Bugt, og længere bort til de Lande paa hiin Side af Havet". Saa vidt Cellarius. Det samme stadfæster vor store Jo. Gramm i sin lærde Fortale til Jo. Mölleri Cimbria Litterata p. 34 saaledes: "De Teutoners egentlige Boelig var paa de codaniske, eller, som de siden kaldtes, de Danske Øer; blandt hvilke den største og frugtbareste, som hos Mela hedder Codanonia, holdes for Siællanmd, af Cluverio og Cellario, hvilke ere de eeneste, som have havt Øyne til at indsee denne Sag; thi i det Sted at læse, men J. Vessio, Scandinavia, strider ikke alene mod alle gamle Editioner, men ogsaa mod en Mængde af de gamle og gode Haandskrifter. Cluverius og Cellarius altsaa retteligen overeens i den Sag, at de Teutoners allerførste Oprindelse maa uden all Modsigelse søges paa vore Øer, og at de, efter deres Udgang fra os, have givet gandske Tydskland Navn. "

De triumphere ofte, men maa omsider bukke for Romerne. Nu disse Teutoner eller Tvitunger, saasom Cimbrernes Naboer, gjorde dem Sælskab paa denne Udvandring, enten tillige eller og strax efter, dog altid i tvende adskilte Hobe, ligesom deres Seyervindinger tydeligen adskilles. De aabnede sig allevegne Veyen ved deres seyerrige Vaaben, undtagen alene i Nederlandene, hvor de maatte vige for hine tappre Belgæ. (*)

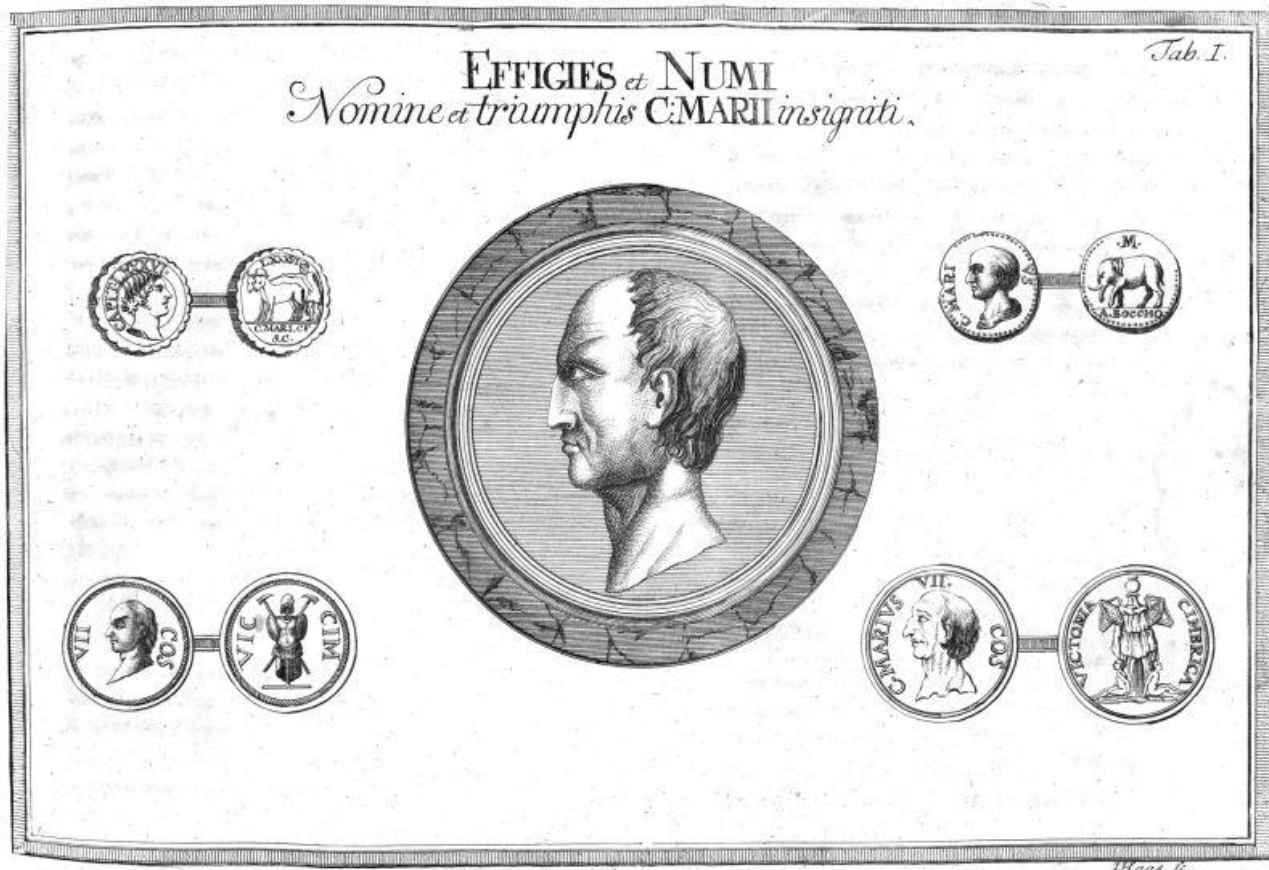
(*) Dette sees af jul. Cæsaris Ord de bello gallico Lib. II. cap. 2. Belgas forlos effe, qvi Patrum nostrorum memoria, omni Gallia vexata, Teutonos Cimbrosqve intra fines fuos ingredi prohibuerint.

Efter at de havde spillet Mester i Frankrig og ofte triumpheret over de udsendte Romerske Legioner, sluttede de med de tappre Ambroner og andre Schweitzere et Forbund med Romerne, og anfaldt dem paa adskillige Tider og Stæder, og ligesom Cimbrerne bleve dei tvende haarde Trefninger ved Rhone-Floden, (egentligen Aix, ad Aqvas Sextias) saaledes ydmygede, at 200000 tillige med deres Konge Teutobocho, laae paa Vall-Pladsen, og 90000 toges til fange.

Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fjerde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.

Faae af dem komme tilbage. Af disse sidste meener Pontanus Hist. Dan. Lib. I. p. 10. at en god Deel ere blevne boesatte i Italien og Frankerig, men at andre undflyede og droge igiennem Tydskland til Dannemark igien. Det samme siger Doct. Major i sit bevölkertes Cimbrien cap. VII. §. 24. saa og Spenerus in Not. German Lib. V. cap. 1. §. 4 og cap. II. § 1. hvor han siger, at de Teutoner, som beboede Codanonien, komme hiem igien og beholdt deres gamle Navn: item §. III. At nogle overblevne, som ikke fandt Rum paa Øerne, bleve boende paa Tydsklands Søe-Kyster, forstaae i Holsten eller Meklenborg. Dog synes dette Foregivende ikke grundet; thi Doct. Anchersen anfører i sin Hertha Dea P. I. cap. 8. §. 48. Orosii Vidnesbyrd, som Lib. V. cap. XVI. Siger, de som undkomme af Slaget, vare knap tre Tusinde. Af disse ere formodentlig ikke ret mange komne tilbage, for at beboe enten danske eller tydske Lande, med mindre man ville sige, at et større Tal, som ikke var tilstæde ved Slaget, i Tide have frelst sig ved Flugten, da de saae sig alt for svage til at gjøre Modstand, og altsaa ere vandrede hiem igien. Endskiønt de Skue-Penge samt andre prægtige Trophæer og Ære-Støtter. Som den Romerske Feldt-Herre Marius, ved denne Leylighed forhvervede sig, egentligen ikke henhøre til vort Lands-Beskrivelse: saa vidne de dog om vore Forfædres Bedrifter, og i den Henseende synes det ikke af Veyen, at anføre noget om samme.

Romerske Penge og Ære Stytter bevidner disse Folkes Tapperhed. Pengenes Aftegninger findes i adskillige antiqvariske Skrifter, særdeles hos den af vort Lands-Historie høyligen fortiente Hr. E. J. v. Westphal, som selv har eyet én af dem, in Monum Ineditis Tom. III. P. 412. og Ære-Støtterne samme Steds i Fortalen p. 108, tagne af Bernh. De Montfaucon Antiqvites expliqvees Tom. IV. P. I. p. 149. og af Josephi De La Pise Tableau de l'Histoire des Princes & Principauté d'Orange, tillige med en Undersøgelse om de ogsaa tilhøre Mario, eller, efter nogles Meening, Trajano. De Ord, som findes hos Aftegningen, skiønt ikke paa Originalen selv, ere følgende: Arcus triumphalis Aurafiacus, in Memoriam victoriæ, qvam ab Ambronibus, Teutonis & Cimbris reportarunt Cajus Marius, C. R. & Catulus Lutarius Proe. A. M. 3850 u. c. 650. Ante C. N. 112 é Joseph de la Pife Hiftoir d'orange fol. 23.

Af alt det foregaaende sluttes nu, at saavel den cimbriske Halvøe som de codanoniske Insuler, paa den Tid dels ved Vand-Floden, mærkeligen maa være formindskede, dels de beste og stridbareste Indbyggerses Tal, ved saa mange hundre Tusinde Menniskers Nederlag, maa være svækket. De faa, som vendte tilbage i egen Person eller i deres Børn og Afkom, have vel bragt nogen meere end sædvanlig Kundskab og Videnskab hiem med sig, særdeles i de Øvelser, som hørde til Krigen, maaskee ogsaa noget i Henseende til Agerdyrkningen og andre Livets Hielpe-Midler. Men ret meget haver det ikke været, som de profiterede ved deres udenlands Reyse; thi da den berygtede Øthin midt i næstfølgende Seculo, som man meener, eller 60 Aar før Christi Tider, med sin af Aser eller Asiatiske Folk bestaaende talrige Vandre-Skare, drog ind i Sachsen, Dannemark og Norge, hvor han omsider blev dyrket med guddommelig Ære, saa synes der ikke, at han fandt enten mange eller meget tappre, end sige polerte Folk for sig, og havde derfor got ved at bemestre sig Alting, med en Fremgang saa lykkelig og forunderlig, at den i andre Landes-Historie knap finder lige eller mage, hvorom Edda Iislandiea med fleere saa kaldte Sager, item Snorro Sturlesens Norske-Chrønike, Thom. Bartholini, Thom. Torfæi, Peringschiolds og fleere nyere Autorum Skrifter, give Efterretning. Det korteste Begreb, som kand gives om disse Aser, er, at de vare et høymodigt Folk, kommende fra de meere polerte Østerlande, og havende o Othin eller Wodan en Anfører, som vidste at betiene sig, med stor Fordeel, af den Eenfoldighed, Armod og andre slette

Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fjerde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus I 1. Bind, 1769

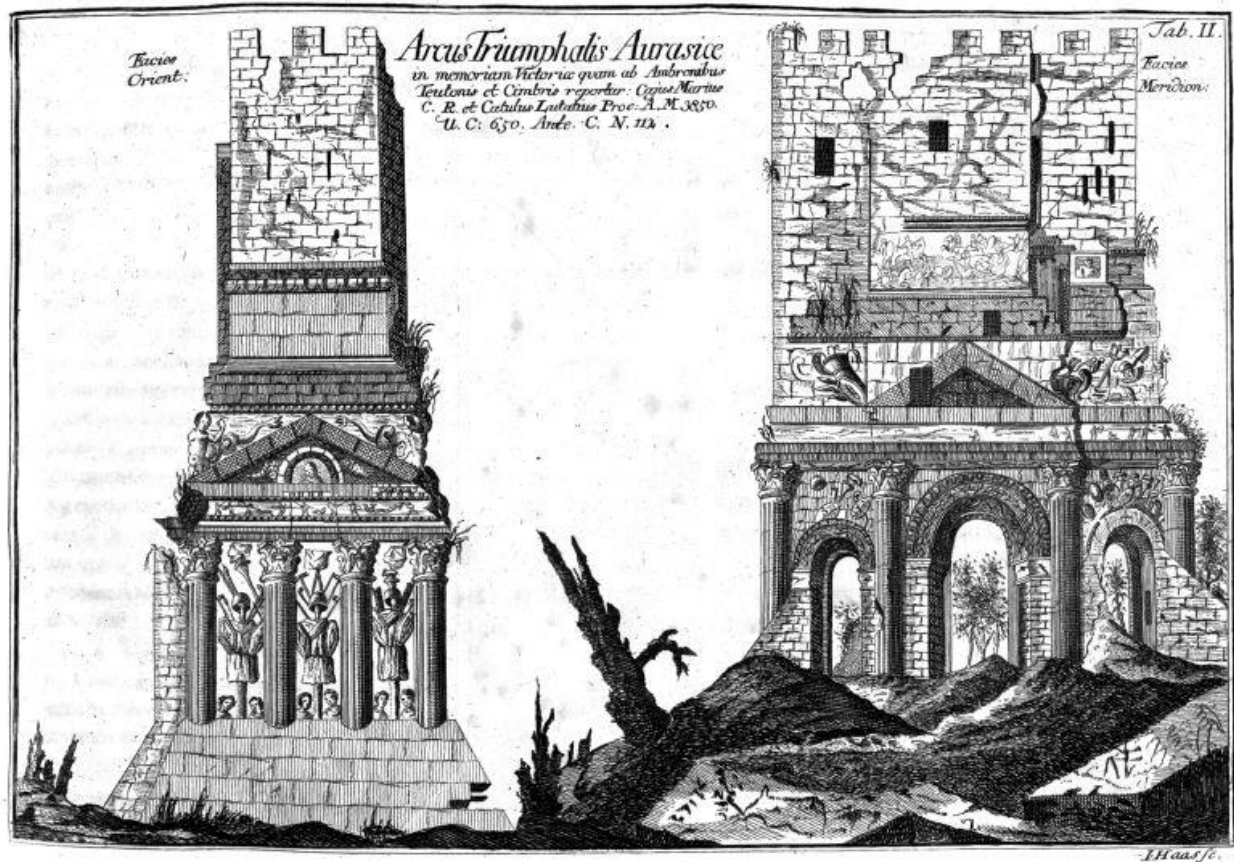
Omstændigheder i hvilke de forefandt Nordens ældste Indbyggere. Over disse satte Othin sine Sønner til Konger, gav dem Love og Religion, som ham lystede, indførte en anden Klædedragt, andre Vaaben, og, som man meener, de Runiske Bogstaver, af hvilke nogle lignede de Grædske og Latinske, og efter Olai Wormii Meening i sin Litterature Runica, ere ældre i Norden, end nogen Skrive-Konst hos vore Naboer i Tydskland. Hvo som enten af Egensindighed eller anden Aarsag ikke ville beqvemme sig til den nye østerlandske anseeligere Leve-Maade, men holdt ved den gamle Klæde-Dragt og simple Sæder, maatte enten flye hen til øde Stæder, eller og tracteres med yderlig Foragt af de flotte Asers, hvilke adskilte dem ved det Navn Keltringer, som endnu bruges til at betegne de allerlumpneste og liderligste Mennisker. (*)

(*) At Oprindelsen til det Skiolds-Ord Keltring skulle være en Levning af det gamle celtiske Navn, som var tilfælles for Europæ allerfleste Indbyggere i de ældste Tider, er vor store Antiqvarii Oyy. Sperlingh Meening, i er Brev, som læses in Nov. Litterariis Maris Baltic Mense Jun. An. 1699 hvoraf jeg vil anføre nogle Ord:

Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fierde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.

*) At Oprindelsen til det Skjelds-Ord Keltling skulle være en Levning af det gamle celtiske Navn, som var tilfælles for Europæ allerfleeste Indbyggere i de ældste Tider, er vor store Antiquarii OTT. SPERLINGII Meening, i et Brev, som læses in NOV. LITTERARIIS *Maris Baltici Mense Jun. An. 1699*, hvoraf jeg vil anføre nogle Ord: Asiatici, *Aeser* septentrionalibus dicti, postquam septentrionem in undarunt, sive ante Pompejum Magnum, sive fugientes eum in Asia grassantem, nomina quoque veterum, quæ venerunt, multis modis mutarunt & obruerunt, quod exitium ad Celtas etiam se porrexit in omni septentrione, ita ut *celticum nomen* non nisi in sola Gallia omnium diutissime persisterit, postquam cæteris retro regionibus, non amplius audiebatur, sed propter Asarum potentiam defierat. Asæ quippe in septentrionem venientes miseram hanc vitam censebant, quam *Celta*, priores incolæ, ducebant veteris simplicitatis memores, unde non mirum, in septentrione celticum nomen penitus deletum esse, cum nemo celtis amplius similis esse vellet, sed omnes, ut *Asæ*, magnificentius vitam instituere cuperent. Hinc in *Landnama Saga*, Libro de origine Islandorum Scripto P. III. cap. 10. *Varo their sua vel Buner, ad menn bugdu ad Aser vero thar Kommen.* i. e. Tam bene vestiti erant, ut existimarent homines *Asas* illuc advenisse. Hinc *Asas* quoque vix homines sed Deos potius credebant esse, atque Orthinum suum *Helgi As*, sanctum Deum & magnum Asam vocarunt. - - - Talem igitur factum cum se facerent *Asæ* & Asiatici, in his regionibus, *Celta*, ut mendicabula quædam hominum haberi coeperunt, & ab Asis Kjeltringer ideo dicti fuerunt, quod vocabulum apud Danos adhuc

huc in usu, sic enim mendicos & vilissimos quosque hominum vocare pergunt. Terminatio sane vocis in *ing* significat talem, qui à Celtis prodiit, ut *Ingving*, qui ab Ingo descendit, *Skioldinger*, qui à Skioldo, *Lodbrockinger*, qui à Regnero Lodbroock &c.

Det Tredje Capitel.

Om Dannemarks Indbyggere efter Christi Tider,
Samt de Anglers, Gothers, Venders og Nor-
manners Udvandring af Danmark.

Mangel paa Historiske Efterretninger. De Asers eller Asiatiske Folks Adkomst og Udbredelse, ikke alene i de trende Nordiske Riger, men ogsaa i det næstliggende Saxsen land, (som tidligere med os maatte vige for de ubodne Giester, og indrømme dem Alting) synes da at have sat en gandske nye Periodum i Forfædrenes Leve-Maade, og tillige i vort Lands-Historie, som alt meere opklares i de følgende Seculis, skjønt den endda længe beholder alt for mange Urigtigheder og fabuleuse, eller dog mørke Stæder, efterdi de Grændske og Romerske Skribentere i lang Tiid ikke

Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fjerde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.

røre noget om os: men andre Europæer havde endnu, ligesaa lidet som vi, nogen indfødt Skribent. Dog vare vi blandt dem, som tiilig, nemlig noget over tusinde Aar derefter, i Saxone Grammatico fik en Historie-Skriver, hvilken under Kong Waldemar den Førstes Regiering, af gamle Helte-Sange og anden mundtlig, men liden skriftlig Efterretning, sankede det Danske Folkes Bedrifter og Skiebne, i en saa poleret latinsk Skrive-Maade, at han passerede næsten for en Phoenix i sin Tiid. Hvad Saxconis Historie selv angaaer, da fattes den, paa én Side, al Efterretning om Tiids-Regningen, som skulle give det beste Lys, til Sandheds Stadsfæstelse, paa den anden Side, ere i det mindste de otte første Borger, en Blanding af sande Historier og haandgribelige Fabler, som smage af deres Kilde, nemlig de saa kaldte Skialdrers, det er, gamle Poeters Digt, med hvilken de da, ligesom siden, have prydet deres Sange og andre Vers.

Othin og Asiatiske Folk ankomme i Norden. For at komme igien til det almindelige Syn paa Landets og Folkets Beskaffenhed i den Tiid efter Christi Fødsel: da fik, som sagt er, heele Norden og særdeles Dannemark en mærkelig Forandring, siden Othins og de med ham indkomne Asiaters Tid. Om denne Berygtede Othin, Odin eller Wodan, som saa ofte nævnes i det gamle Nordens Historie, kand man af Snorro Sturlesens og flere Iislænders Beretning, gjøre sig følgende Forestillelse. Han var én af de største Avanturiers, som Verden nogen Tid har haft, tapper, myndig, vittig, noget fanatisk og altsaa, ligesom Mahomer, beqvem til at stifte en ny Religion og en nye Staat, siden han, som en Mester, af den overtroende Almues Indbildning, vidste at hendrage hver Mands Hierte, til hvilken Side han ville. Da Mithridates Konge i Pontus, hen ved 60 Aar før Christi Fædsel, maatte flye for de seyerige Romerske Vaaben, under Pompejo Magno, og begive sig længere ind i Scytien mod Norden, toge andre med ham allierede Prindser samme Vey. Blandt disse var Othin én. Hans rette Navn var Sigge Fridulphs Søn, men han kaldte sig omsider Othin, efter Navnet af en Scytisk Afgud, i hvis Tieneste han havde været ligesom ypperste Præst, og her i Norden, hvor han tog sin Tilflugt, gav han sig ud for Othin selv. Det Sted, ham og hans Vandre-Skare, de Aser eller Asiater, kom fra, kaldtes As-gard, imellem det caspiske Hav og Pontus Euxinus. Den lærde Bayer in Actis Acad. Petropol. T. IX. P. 387 meener med temmelig Grund, at den endnu navnkundige Stad og Fæstning As-hof var hans Føde-Bye, som i Norden kaldtes Asgaard. **Lykkelig Fremgang.** Igiennem Rusland og Preussen drog han ind i Saxsen, hvilket Land han deelede imellem sine Sønner Buldeg, Segdeg og Sigge, fra hvilke man udleder de største Fyrstelige Huuse i Tydskland. Derfra drog han ind i Holsten og Jylland, som ved det cimbriske Tog til Italien, var bleven blottet for Indbyggere; dernæst til Fyhn, som behagede ham saavel, at han der opholdt sig nogen tid, og byggede Hoved-Staden Odense. I Siælland satte han sin Søn Skiold til Konge, ja efter de3n Isalndske hypothesin, til den allerførste Konge, af hvilken de følgende kaldtes Skioldunger. I Sverrig var tilforn en Konge ved Navn Gylfe, men denne vigede godvillig, af en religieus Høragtelse for Othin, som der gjorde sin Søn Inge til Konge, og boede i Staden Sigtuna, men fik omsider en meget prægtig Tempel og guddommelig Dyrkelse i Upsala: Endelig gjorde han sig ogsaa Mester af Kongeriget Norge, hvor hans Søn Samunge blev Regenter. Med sin Hustrue Frigga havde han, efter nogle Chrøniker, 28, efter andre 31 eller 32 Sønner. **Hans Død og Begravelse.** I sin høye Alderdom ville han ikke døe Straa-Død. Han sammenkaldte sine Venner og sagde dem, det var Tid, at han nu ved Døden gik hiem til de andre Guder i As-gard, for at holde en evig Fryde-Fest, samt der at tage til sig de tappre Helte, som dødede med Sverdet i Haanden. Derpaa drog han sin Dolk, og gav sig selv 9 Sting i Form af en Cirkel. Hans døde Legeme blev i

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus I 1. Bind, 1769

Sigtuna, med stor Pomp og Herlighed brændt, efter den Begravelses-Maade, som han fra Østerlandene her havde indført. (*)

(*) Det erkuns en Formodning, men dog en flygtig og derhos ikke urimelig Formodning, som fremsettes af Hr. O. Dalin og siden af Professe Mallet i hans Introduction á l'Histoire de Dannemark pag. 41 feqv nemlig, at Grundsens til Othins heele Adfærd og til de Hoved-Principia, som han indprætede i sin Tilhængere, var egentlig en brændende Begiærlighed efter at hevne sig paa de Romere, som havde gjort ham Landflygtig, og at en langsom Følge deraf, var de Nordiske Folkes adskillige Krigs-Tog, foretagne mod det Romerske Rige, hvilket og omsider fik sit Bane-Saar af dem, som Othin havde inspireret sine blodtørstige Tanker. Ce lavain qv'il avoit laisse dans les efprits des nations du Nord, fermenta long temps en fecret, mais le signal etant donné, elles sendirent en svite toutes d'un commen accord, fur ce malheureux Empire, & apres plusieurs fecosses reiterees, elles vengerent en fin, en le renversant, l'affront fait pluysicurs siecles aupavavant, a leur fondateur.

Brænde Alderen begynder. Her begyndte den saa kaldte Bruna-Old eller den Tid, i hvilken man forbrændte døde Menneskers Legeme, og lagde dem i Urner eller Aske-Potter udi Grav-høylene, som næsten alle vegne findes paa vore Marker, omsatte med store Steene. Naar nederst i Høyen eller under Aske-Potterne, findes et dybere Stratum, og deri Been-Rader af uforbrændte Mennesker, da er det Tegn til, at disse ere begravede før Bruna-Old, eller Othins Tid, og følgelig ere henimod 2000 Aar gamle, hvorom jeg et andet sted haver søgt at give nogen nærmere Oplysning. (**)

(**) See Acta Societat. Reg. Hafn. Tom I. p. 307

Tillige med den Døde, begrov man hans Vaaben, Prydelse eller noget andet af hans Huus-Geraad, og saa vidt dette, som tillige blev kastet paa Baalet, kunde taale Ilden, da finde vi det endnu næsten ufortæret i deslige Høye, hvilke maa ansees for et Slags Archiv, der allervissest lader os slutte noget om Forfædrenes Leve-Maade, særdeles om deres Vaaben, som de meest omgikkes med. De Sværd, Spyd, Sporer, Piile, Bidsler og deslige, som findes enten af Jern eller Metal, ere af den sidste Alder eller Bruna-Old; men Koller, Strids-Hamre, Kiler og Knive af sleben Flinte-Steen ere af den ældre Haug-Old, thi af Steen gjorde man den Gang alle Slags Vaaben; efterdi Metallernes Behandling og Anvendelse endda ikke var bekiendt i Norden, saaledes som siden efter Cimbrenes Hiemkomst fra Italien og Asernes snart paafulgte Ankomst. En større Kundskab om Tingenes Anvendelse til adskilligt Brug, førde vel en større Misbrug med sig, men gav dog ogsaa Anledning til Fremgang i det gavnlige. Imidlertid gik Kundskaben ikke endnu saa vidt, at man ved Landets tilbørlige Dyrkelse og andre Fordeele af Naturen og Kunsten, kunde her til Lands forskaffe sig alle de Ting, særdeles fremmede Landes Producter, som Smagen allerede var falden paa, ved Fremmedes Besøg, saavelsom Fædrenes Fortællelse efter deres Hiemkomst, fra de ældre Tidens Krigs-Tog.

Ryelvandringer og Krigs-Tog. Af denne naturlige og flere tilfældige Anledninger skeede det, at man Tid efter anden tænkte paa nye Udvandringer, særdeles i det femte Hundrede Aar efter Christi Fødsel. Landene havde sanket en Mængde Indbyggere. De Cimbrers og Teutoners Tab var længe siden glemt, men det efterladte prægtige Rygte om deres Manddoms Gierninger og det store Bytte, de fik af Begyndelsen, opvakte hos Efterkommerne en nye Lyst til at friste Lykken, som man siger. Jyderne gjorde Aar 449 Sælskab med deres Naboe, de Angler og Sashser, for at drage til Britannien, efter at de dertil bleve indbudne af Kong Wortigerno eller Witigerno, som behøvede

Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fjerde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.

deres Hielp mod de Pictæ og Skotter, efter at Romerne ikke længere vare i Stand til at forsvare og hantvære sig denne Provintz af deres Rige; thi de havde faaet nok at gjøre med andre barbariske Folk, som efter Haanden indtrængte sig i Italien. De Danske, som droge til Britannien vare egentligen Jyder, tillige med deres Naboer Sachserne, forstaae Holsteener under de tvende Anførere Heingst og Horst, hvilke deriverede deres Afkomst fra Othin selv. Patricius consul Ethelwerdus siger i sin Chrønike, skreven Aar 950 saaledes Lib. I. ”Det gamle Engelland (Anglia vetus) ligger midt imellem Sachserne og Jyderne, inter Saxones & Giotas, og kaldes paa Sachsisk Schleswig, men paa Dansk Haite-Bye. Derfor hedder Britannien nu Engelland, siden det haver antaget sine Overvinderes Navn. Deres forbemældte Anførere komme først derfra, nemlig Heingst og Horst, Wyrthelsi Sønner. Deres FarFader var Wicta; deres Olde-Fader Withar, men dennes Fader igien var Wothen, en Konge over de Barbarers Mangfoldighed.” (*)

(*) Naar denne Wothen skal være Olde-Fader til Heingst, da viiser Tids-Regningen at han ikke, som nogle meene, kan være den Asiatiske Othin eller Wodan, med mindre man vil gjøre hans Ankomst i Norden, langt sildigere end den settes af T. Torfæo. Det retteste er vel, at flere navnkundige Mænd og store Helte have optaget samme Navn, ligesom hos de Græker vare fleere end en Jupiter eller Hercules.

Cambdenus synes i sin Britann. P. 68 at gratulere sig selv, saasom den der havde opdaget Anglernes Fødeland, provinciæ in Regno Daniæ: men farer vild, naar han meener, at Angeln imellem Schleswig og Flensborg, siden den Tid ligger øde. Efter at de Danske saaledes engang havde faaet Smag paa Engeland, besøgte de det siden flittelig i følgende 5 Seculis, og øvede der vel mange Helte-Giærninger, men ogsaa megen Vold, Haarhed og Undertrykkelse, dels af Overmod, dels for at hevne sig paa Engellænderne, for den Grumhed disse udviiste mod deres efterladte Landsmænd, naar Lykken gav Leylighed dertil.

Dannegeld en aarlig Skat. De paalagde ogsaa Landet en aarlig Skat, under Navn af Danegæld, hvis Hensigt var først at købe sig Fred til af de Danske, siden at lønne dem, som Hielpe-Tropper, og at underholde de 45 danske bemandede Skibe, til Forsvar mod andre Fienders Anfald, hvor om jeg et andet Sted, haver givet udførligere Beretning. (*)

(*) I en egen Afhandling om Danegeld, indført in Actis Reg. Soc. Hafn. Tom. VIII. P. 85.

Særdeles skeede dette sidste, efter at Kong Svend med Tilnavn Tiugskeg, i det ellefte Seculi Begyndelse, gandske havde bemestret sig den Engelske Throne, hvilken hans Søn Canutus den store, og Sønne-Søn Harde-Canut beholdt, men siden blev tabt, og dette fremmede Aag gandske afkastet, samt derfor en egen aarlig Fryds- eller Taksigelses-Fest, under Navn af Hockeday skiftet, som man ikke, førend i de sildigere Tider, haver efterladt at holde ved lige. Af saadanne de Danskes mange Tog paa Engeland i fem hundrede Aar, reyser sig den store Bladning af Danske Ord i det Engelske Sprog, saa og adskillige Artikler i deres Love, kaldtes Danelage, tagne af de Danskes Vedtægter, andre Fodspoer at forbiegaae. Hvad jeg paa dette Sted endnu vil erindre er, at blandt alle Danske havde Jyderne af Arilds Tiid vundet, frem for Resten, en særdeles Borger-Ret i Engelland; thi saa hedder det i den af Lombardo udgivne Kong Evardi Confessoris Lov. Naar Jyderne komme, da maa de antage og forsvares, saasom vore eedsorne Brødre og Rigets Borgere ec.

Gother udvandre til Italien. De Gother, som ogsaa komme fra disse nordiske Lande, bleve særdeles i det femte Seculo, saa mægtige, at de oprettede et eget Gothisk Kongerige i Italen; hvor deres

Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fjerde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.

fornemmeste Anførere Alaric og Dideric bleve meget navnkundige, ja de indtog og forsdtyrred end ogsaa Staden Rom, hvis Ruiner indtil denne Dag, give Vidnesbyrd om den Gothiske Grumhed. Denne lagde det gamle Roms Rigdom, Kunst og Herlighed i Aske: hindrede Videnskabernes Fremgang, og indførte i Bygninger og andre Ting, en slettere Smag, som siden af dem fik det Gothiske Navn. De brugtes altsaa af Guds underlige men viiste Forsyn, saasom et Riis over den tillig vanslægtende Christenhed, og deres Bedrifter vare ikke saadanne, at vi kunne rose os af slige Landsmænd, uden alene i Henseende til deres Tapperhed. Paa dette Sted er min Hensigt at oplyse Landets Alderdom og forrige Indbyggere, overladende deres Bedrifters Roes – eller Lastværdighed til deh borgelige Histories Forfattere. Disse Gothen deelede siden i Øst- og Vest-Gother, hvilke sidste fæstede Sæde i Spanien, hvor deres Efterkommere have regieret fra Aar 419 til 711. De Øst-Gother nedlode sig, som sagt er, i Italien, hvor deres Regiment varede indtil Aar 553.

De vare danske saavel som Svenske. At, i det øvrige, Gothernes Fæderne-Land var ikke alene Sverrig, men ogsaa Dannemark, fornemmelig Jylland, Guthiland, hvilket her adskiltes i Sønder- og Nørre-Jylland, det bevidner Fortalen til det gamle Vers, kaldet Grotta Saugn: ”Othins Søn kaldtes Skiold, af hvilken Skioldunger kommer: Han havde sit Sæde og Regimente der, som det nu kaldes Dannemark, men da var kaldet Gotland. ” (*)

(*) Skioldr het Sonr Odins er Skioldungar eru frakomnir. Han havdi arsetu oc ved Laundum, thar fem nu er kallat Danmaurk, en tha var kallat Gotland.

Det samme siges i Rimbegla med Tillæg, at Dannemarks Indbyggere kaldtes Gothen. Ordene ere: ”En af Othins Sønner kaldtes Skiold, hvilken indtog det Land, som nu kaldes Danmark. Da bleve de Lande, som beboedes af Asiatiske Mænd, kaldet Gotland og Folket Gothen. ” (**)

(**) Ein af fonum Othins er nefnder Skioldr, fa er Land tok fer, that er nu heitir Danmörk. En tha vori thesfi land er Afiamen bygdu, kallut Godland en folkit Godiod. Ved det sdiste Ord mærkes, at Thorm, Torfæus in Ser.Reg. Danor. P. 266., forklarer Navnet Godiod ved divina progenies, en guddommelig Afkom. Ja at begge Rigerne Dannemark og Sverrig havde lige Deel i det Gothiske Navn, ligesom begges Konger endnu bruge det i deres Titler, staaer tydeligen i *Edda Island*: Den Gang (forstaae da Othin havde indtaget Norden) kaldtes alt det faste Land, han eyedede, Reidgotland og alle Øerne Eygotland, hvilket nu kaldes Dannemarks of Sverrigs Riger. (*)

(*) J than tima var kallat allt megin land that er han Odinn atti Reidgotland, en eyar allar Eygotland, that er nu kallat Danaveldi oc Sviaveldi.

Ligeledes de Vender eller Vaudaler til Tydskland og Italien. De navnkundig Vender eller Vandaler meenes kort efter, eller og i næste Seculo, at være dragne ud af deres Fædrene-Land Vendsyssel, under tvende Anførere Ebbe og Age, (*) som toge deres Vey igiennem Skaane og Bornholm til Tydskland, hvor de i det Lyneborgske, deels skulle have nedlagt de der boende Langobarder, deels have gjort Selskab med dem paa et Krigs-Tog til Italien, og der stiftet det navnkundige Longobardiske Rige.

(*) Det siges at have været tvende Brødre og Sønner af en navnkundig Frue, ved Navn Gambaruk eller Gambrivia, boende paa Asdal i Vendsyssel, som i Hungers Tid tilskyndte dem at foretage dette Tog, efter Forfædrenes Eksempel.

Saaledes beretter ikke alene Saxo Grammaticus Lib, VIII. Og næsten alle vore andre Historici, men og saa den Longobardiske Skribent Paulus Warnefridus Selv: de Longob. Lib. I. cap. 2. hvor han siger:; de komne fra Scandinavia under Ibor og Ayon, som iskal være Ebbe og Age, hvilke Prosper Aquitani cus kalder Ibon og Ayon: Pomponius Lætus siger det var en tydsk Nation, som kom ud af den cimbriske Halvøe, for at søge Boestæd. Men derved vil jeg ikke længer opholde mig; efterdi saavel de Venders som Longobarders rette Fæderne-Land og Oprindelse kand tages i Tvivl, og er i det mindste megen Critique underkastet, siden Thorm Torfæus *in serie Regum Daniae*, tracterer Kong Snio, i hvis Tid, nemlig Aar 577 dette skulle være skeet, saasom fabuleus, saavidt han regnes af nogle, blandt de egentlige Konger, skjønt han vel kan have været en Vasal eller Skatte-Konge, ligesom mange fleere i Jylland. At i de mørke Tider skeet en særdeles mærkværdig Udvandring af Vendsyssel, og den gamle Kiæmpe-Viise, som begynder:

Ebbe og Aage de Hellede fro ec.

Ikke er uden all Historisk Grund, tilstaaes gierne: men hvad Sammenhæng den haver enten med det Vandaliske eller Longobardiske Rige, kand jeg ikke stadfæste (*)

(*) Vist er det, at disse ikke have været de første eller egentlige Longobarder, thi længe tilforn taler Ptolæus, Tacitus og Strabo om Folk af det Navn i Italien. See allegemeine Welt-Historie Tom. XVII. § 361 p. 540. Dem sidste Sværm haver formodentlig laant Navn af hine rette Langobarder, da de naaede til Italien. Deres første og egentligste Navn var Vender og Vandaler, være sig af deres ustadige Vandring, eller af Vendsyssel som i de allerældste Tider kaldtes Vendel-Skage. At Venderne som først landede i Meklenborg og Pommeren, men siden udgav en stor Sværm til Italien, Spanien og Africa, vare eet Folk med Gotherne af Norden, det stadfæster Procopius de Bello Vandalico. Lib. I. cap. 2 udtrykkelig og han kunde vist vide det, efterdi han selv kiendte deres Konge Celomir og de andre Vandaler, som under Kæyser Justiniano, bleve førte fangne til Constantinopel.

Med meere Vished vides de Danskes Udtog i det niende og tiende Seculo til Rhin-Strømmen, Nederlandene og særdeles til Frankerig, hvor de først under adskillige Anførere, indtog mange Lande og Stæder samt øvede megen Vold og Overlast; men omsiden under den navnkundige Gange Rolf, gjorde sig Mestre af den Provintz Neuftria, og kaldte den efter deres Navn Normandie, ligesom de under Navn af Normannis, fordi de komme af Norden, længe tilforn havde den slette Ære, at være blevne indførte i de Frankes Latanie, forstaae blandt de onde Ting, som man maatte afbede hos Gud: da det heed: A Furore Normannorum libera nos, Domine! Det er sandt, de fortiente intet bedre Stæd, naar man hos de Franske Annalifter læser, særdeles Regners, Haftings, Biörns, Sigfreds og Rollofs barbariske Grumhed, øvet i Bourdeaux, Tour, Rouen, Paris og mange andre franske Stæder, som af dennem bleve indtagne, plyndrede og deels opbrændte, hvilket sidste vederfaredes Hoved.Staden selv, saa at Kongt Carolus Calvus maatte forlade den og omsider kiøbe sig Fred til med 14000 Pund, endskiønt andre Provintzer derved ikke bleve befriedse fra Overlast, særdeles Aar 882, da en Dansk Konge, ved Navn Gotrik, tveng Kong Carolum Craffum til at5 kiøbe sig atter en Stilstand, efter at Paris halv andet Aar havde været belejret og ofte bestormet. Omsider kom den navnkundige Rollo eller Gange Rolf (*) paa Skuepladsen: - (*) Saaledes kaldtes han, fordi han var saa stor og før af Krop, at ingen Hest kunde bære ham, men han idelig gik til Fods. - om ham vil jeg her give et Udtog af Monfr. Voltaire Beskrivelse i hans Almindelige Historie. Tom. I. cap. XVI. P. 241. ”Rollo, heder det, var blandt disse Barbarer den eeneste, som søgte at sette sig

Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fierde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.

fast paa noget Stæd, og, derover fortiente ikke at kaldes en Barbar. Efter at han havde indtaget Rouen, lod han Staden ikke forstyrre, men dens Muure og Taarne oprette, saa at han der fik en Vaaben-Plads, hvor af han kunde bekriige snart Engelland, snart Frankrig. Hans Anfald vare vel haarde, men derhos forsigtige. Kong Carolus simplex tilbød baade et stykke Land og sin Daatter. Han tog derimod, men nøyedes ikke med den Provintz Normandie, førend man lagde Bretagne dertil, dog dette sidste kom et Lehn af den franske Crone. Rette Erobrere ere de, som vide at hanthæve retfærdige Love. ”

Rollofs Roes. Rollo var, ”efter sine Seyervindinger, den eeneste Lovgiver i Christenheden paa den Tiid, og der er bekiendt, med hvilken Ubøyelighed han lod Retten forvalte. Blandt hans Danske, som hidindtil havde levet af Rov, vidste han at afskaffe Tyverie. End ogsaa længe efter hans Død, torde man ikkuns nævne hans Navn; saa vidste Rettens Betientere strax at komme de undertrykte til Hielp. Deraf haver det bekiendte Raab Haro i Normandie sin Oprindelse. Det Danske og Frankiske Blod har efterhaanden foreenet sig i en Blanding, og endelig her til Lands frembragt de Helte, som vi ville finde at have erobret Engelland, Neapel og Sicilien”, saa vidt Hr. Voltaire.

Normann i egentlig Danske. At disse Normanni, som saa kaldtes, fordi de komme fra Norden, vare egentlig og for den største Deel, ikke Normænd og Svenske men danske, kand ikke tages i Tvivl; eftersom de franske Annalister, særdeles Dudo Aquitanicus og Wilhelmus Gemeticesis ideligen kalde dem dacos, danos, dacigenas: men derfor er det ikke udgjort, om Anføreren for det sidste Tog, nemlig den store Gange-Rolf selv for sin Person, var Dansk eller Norsk. Det første paastaaer Pontanus Hist. Dan. Lib. IV. P. 116 feqv. Foregivende, at saavel hans Fader Ragnvold, som han, vare fra Dannemark fordrevne af Kong Loden Knud, og havde for Sikkerheds Skyld, begivet sig af Landet med en Deel ungt Mandskab, den Stund Faderen havde nedladt sig i Norge, og deraf Kong Harald var gjort til Møre-Jarl, eller Greve i Sundmøer og Nordmøer, efter Sturelsens Norske Chronik p. 377 hvis Oversætter Petr. Undalinus sette hertil: ”Fremmede Skribentere, som Dudo de S. Qvintin og Wilh. Gemeticensis sife, at Gange-Rolf haver været en Dansk og hans Fader en fornemme Herre i Danmark, ligesom han holdt altid de Danske for sine Landsmænd” Derimod siger Thorm. Torfæus in Hist. Norv. Tom. II. Lib. I. Cap. XXXVI. Pag 44 at Rollo var en Nordmand, beraabende sig paa adskillige Historiske Documenter, og endelig hedder det: ”Endskiønt de Herrer, som havde gjort de forige Tog paa Frankerig, (særdeles Hasting, Sigfred, Regmer) vare Danske eller fra Dannemark, hvilket ikke nægtes, saa følger ikke strax, at Rolf var derfra. --- Aarsagen hvorfor de gave sig ud for Danske, var det Danske Folk store Berømmelse paa den Tid, formedelst Halfdans Ivar, Widfames, Harald Hildestrands, Sigurd Rings og Regner Lodbrochs Hukommelse: hvorimod Norge, som var deelt blandt mange smaa Rekke-Konger, ikke udenlands var bekiendt eller berømt, førend i Kong Harald Haarfagers Tid. Derfor brugte Rolf ikke det da ubekiendte Norske, men det Danske Navns Skræk, til at tvinge de Franske. Det Danske Sprog stod og den Gang i saadan Anseelse, at alle Nordiske Folkes Sprog kaldtes med et almindeligt Navn det Danske” (*)

(*) Mærkeligt er det, at *Wilhelmus Rollonis* Søn, Hertug i Normandie, da han skulle døe, drog Omsorg for at lade sin Søn Richardum oplære i det danske Sprog, og til den Ende, at opfødtes ikke i Hoved-Staden Rouen, men i den Stad Bayeux, hvor det danske Sprog best florerede. Saa siger Dudo de S. Qvint. Lib. III. P. 112. in Collect. Qvercet. Qvoniam quidem Rotomagensis civitas Romans potius quam daisca utitur elæquentia, & Bajocacenfis, fruitue frequentius daicisca lingua, quam

Romana: volo igitur ut ad Najocacensia deferatur qvantocius moenia, & ibi volo, ut fir, Botho! (Botho, Bernard og Amslec vare tre Danske Mænd og Hertugens fortroeligste Ministre) fub rua custodia & enutriatur & educetur cum magna diligentia, fervens loqvacitate dacifca, tamqve discens tenaci memoria, ut qceat fermocinari olim profufius contra Dacigenas.

Der var endnu mange fleere Ting at anføre om de gamle Danskes hastige Indfald I adskillige Tydske og Nederlandske Provintzer udi det ottende og niende Seculo, da Friebytterie var dennem og fleere barbariske Folk et berømmeligt Handværk, som øvedes ikke alene af Almuen paa egen Haand, men ogsaa under Anførelse af adskillige Jydske Prinzer, særdeles da Kong Harald Hilde-Tand, Kong Gorm og andre efter Haanden undertvang Nesse-Kongerne og stræbte at sanke Rigets Provintzer under én Crone, ligesom Harald Haarfager, efter de Danskes Eksempel, gjorde i Norge. Fra Sidstbemeldte Land, fore de fleeste misfornøiede Prætendenter til Island og Færøerne, som ved samme Anledning bleve bebygte. Fra Dannemark droge bemældte Nesse-Konger og deres Sønner ud at øve Caperie, deels paa Floderne i Tydskeland og Friisland, deels paa de Engelske og Franske, ja end og de Spanske og Italienske Søe-Kyster. Men det anførte kand være nok paa dette Sted (*) hvor Øyemærket er alene en kort Beretning om Landets gamle Indbyggere i de hedenske Tide, da vor Historie er mørk, og var endnu mørkere, foruden det lidet Lys, som laanes af fremmede Krøniker. (*) In giftis & vestigiis Danirum extra Daiam kand herom læses noget udførligere. Saa meget sees her af Almindelighed, at Jor Nandes og Ander, ikke uden Grund, have kaldet de Nordiske Riger vaginam gentinum, og forundret sig over deres Folke-Mængde. Denne havde dog ikke været nok hertil, og ikke heller haft saadan Virkning, i Fald de gamle Danske havde haft meere Smag paa og Kundskab om Agerdyrkningens Fordeele. Med de, saavel som, efter Taciti Beretning, deres Naboer i Tydskland, dyrkede Jorden saare lidet, levede meest af Jagt og Fædrift, flyttede altsaa ofte deres Boepæl, og havde allevegne meget hiemme. Imidlertid brugte Guud dem, som et hart og stridbart Folk til eb Svøbe, for andre Nationer, hvilke noget tiilligere havde antaget Christendommens Bekiendelse, men med deres Levnet ikke ærede den meget bedre end hine Hedninger, som skulle tiene dem til Tugtemestere.

Imidlertid tør jeg ikke sige at Joh. Lyscander in sermon. De Antiqv. Danicis og nogle andre med ham, treffe Sandheden, naar de i den Betragtning meene, Guds Aand haver spaaet om disse Tildragelser, særdeles hos Propheten Ezechiel cap. XXXVIII. V. 6. coll. V. 10 feqv. Hvor Gomer og al hans Hær, Togarmæ Huus, som er ved Siderne mod Norden, siget at ville drage op i Labdene og søge Bytte ec. Det følgende i samme Capitel, svarer ikke noksom dertil, og viiser snarere hen til noget endnu forestaaende, og Kirken nærmere vedkomende. Endnu urimeligere ere Jødernes Forklaringer over Herrens Ord ved Propheten Jeremiam cap. I. v. 14. 14. om den sydende Potte vendt fra Norden, til Tegn at fra den nordre Side skulle all Ulykke komme over Landets Indbyggere. De Jødiske Udleggere forstaae det saaledes, at de trende Sider paa Verden ere af Gud tillukte, saa at intet ont kand komme derfra: med den fjerde Side, nemlig mod Norden, hvor Dievlene boe, er bleven staaende aaben, saa at alt ont kommer der igiennem ind i Verden. Denne Aabning skulle Skaberen med Fliid have ladet staae saaledes, paa det at nogen kom og gav sig ud for Gud, da skulle han beviise det dermed, han tillukkede den nordre Side, ligesom de øvrige. (*) Doct. Ant. Fridr. Bysching ligge i sin liden Tractat, Vindicia Septemtrionis dette til: Ne hoc absqve Scripturæ adsenfu affirmare vide antur, allegang verba

Men dersom denne Jødiske Fabel sigter til at besmykke hiin Meening om Kirkens Tryk og Trængsel ved de nordiske Folkes Indfald i det Romerske Riges Provintzer: da synes det med meere Sandhed at kunde siges, Guds Forsyn brugte samme Nationer til et andet ædlere Øyemærk, nemlig at svække og omsider afskaffe den Overvold, med hvilken Romerne havde gjort sig til Mestre over den beste Deel af Verden, og berøvet andre Nationer deres Frihed, særdeles siden det Romerske Regiment var blevet saa got som gandske militærisk, og derved saa vel som ved de fleeste Keyseres Udyder, et utaaaleligt Aag, der fortiente at afkastes. Saa meener den dybsindige Forfatter af L'Esprit des Loix, og Manfr. Mallet giver i sin Fortale til Introduction a l'Histoire de Dannemark denne hans Meening Bifald.

Det Fierde Capitel.

Om de gamle Danskes Væxt, Skabning, klæd-
ning, Vaaben, Bygninger, Borger-Bonde-
Og Adel-Stand, Krigs-Væsen, Tapper-
Hed og Lyst til en voldsom Død.

Af det som allerede er anført om de gamle Danskes Bedrifter, sluttet nogenledes deres Naturel og Leve-Maade, samt andre Ting dem angaaende. Dog alligevel agter jer det endnu fornødent at mælde liden meere herom, førend deres Lands egentlige Beskrivelse foretages.

Legemlig Væxt. Af den legemlige Væxt forud skulle have været større og stærkere til Jevnshold, end nu omstunder, meene mange; jeg giver Magt, at en overdaadigere Leve-Maade hos os, saavel som hos de fleste andre Europæer, kan have gjort noget til Væxtens Formindskelse, særdeles i den Stand, hvor Opdragelsen er meere kælen og Smagen meere kræsen, samt Arbejdsomhed mindre sædvanlig, end som blandt Almuens store Hob. Hvad denne angaar, da tænker jeg, dens Væxt haver ikke været meget større hos de gamle Cimbrer og Gothen, udi hvilkes mange døde Kroppe paa Vaæ-Pladsen, da Italienske Ravne fandt saa overflødige Maaltider, efter den poetiske Beskrivelse, som ved anden Leylighed tilforn er anført af Juvenai. Sat VIII. V. 249.

Atqve ideo postquam ad Cimbros stagémqve volabant

Qvi nunquam attigerant *majora cadavera* corvi.

Vel taler Saxo Gramm ofte om Kiæmper, og opregner i Kong Kingo Historie Lib. VIII. En hel Hob af dem, med deres Legems Væxt beskæmmes ikke, hvorfor det Navn uden Tvivl betegner ikkuns tappe Krigs-Helte. En Høyde som overgik tre Alne, haver da, saavelsom nu, været meget rar og usædvanlig. Af disse Been-Stykker, som udgives for menneskelige, vil man slutte det, som er tvertimod: og jeg har seet en formeent Kiæmpe-Tand opgravet i Jylland, hvilken var saa stor som nogen Oxes Kind-Tand: men hvo caverer for, at den ikke var det? Af Grev-Høyene har jeg seet nogle Hovet-Skaller, og andre utvielige Mennisker Beene opgrave, og ikke fundet deres Størrelse

Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fierde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.

usædvanligt, skønt Hovet-Skallerne noget tykkere. Imidlertid negtes ikke, at jo her og andensteds, kand have været saadanne Mennesker, som de man egentligen kalder Kiæmper J. J. Pontanus holder det rimeligt Hist. Dan. Lib. I. p. 14. og siger at den som ville negte det, maatte negte den Hellige Skrift, ja Naturen selv, men hvad man ikke finder beviisligh, er dette, at den cimbriske Folke-Slag, frem for andre, skulle have været af en Kiæmpe-Art og efter nogles Meening draget deres Navn Cimber, eller Kimber af Kamo-Kiæmpe, efter det Hebræiske Gibbor eller Cibbor, som tillegges Nimrod, og af de 70 Fortolkere oversettes ved Kiæmpe eller vældig Helt. See Chevreana p. 227.

Farve. Af deres Lyse-Haar, som adskille alle nordiske Folk fra de sydligere, efter Monfr. Buffons og Fleeres Anmærkning, saa og deres smukke Ansigter og Skabning i Almindelighed, haver paa nogen Maade recommenderet dem, end også paa deres Krigs-Tog i fremmede Lande, hvor de eller, som ubudne og voldsomme Giæster, gjorde sig ubehagelige, deraf findes nogle Spoer hos udenlandske Skribentere; thi saa siger Ermoldus Nigellus carm. Eleg. Lib. IV. Hos Ludov Amt. Muratorium in Rer. Italicar. Scriptorib. Tom. II. P. II.

Hi populi porro veteri cognomine *Deni*
Anté vocabantur & vociantur adhuc.
Nort quoque Francisco dicuntur nomine *Manni*,
Veloces, agile, armigerque nimis,
Ipse quidem populos late pernotus habetur,
Lintre dapes qværit, incolitaque mare.
Pulcher adest sacie, vultuque statuque decours,
Unde genus Francis adsore fama resert
Victus amore Dei, generisque misertus aviti
Temptar & hos Cæsar ludificare Deo.

Klæde-Dragt. De ældste Danskes Klæde-Dragt kand man nogenledes forestille sig af tegningerne paa de tvende Tønderske Guld-Horn, som viise foruden de mange nøgne Kroppe, en Mand med nedheggende Hætte eller lang Hue paa Hovedet, og en Kiortel, som nager ham næsten til Fødderne. Om de Danskes Skind-Kapper eller Kiortler siger Spelmannus in Glossar. Archæol. P. 270. At Angelboerne bragte den Mode med sig herfra til Engelland. Saxo Grammaticus melder og Libr. III. Om Prinds Amlet, at da han ville skiænke for sine Giæster, maatte han opkilte sine Side-Klæder. Disse Overkiortler, som giordes gemeenlig af Skind /thi vævet Tøy brugtes af Begyndelsen ikke) kaldtes Gunner og vare ingen nye Modes Firandring underkaste. Dog maatte de omsider afskaffes, og det af den fornuftige Grund, at de Danske, saasom boende paa Eylandene, og svævende hart ad meere paa Søen end paa Jorden, hindredes ved de lange Klæder, naar de, som Matroser, skulle klyve og klavre. Derfor blev deres Dragt, Buxer og Trøye, men til Hæders, en liden kort Kappe derover, og at Kong Canutus Lavardus, da han tog med Kong Niels, ikke havde sin Kappe paa, det noterer Saxo som noget særdeles, tilskrivende saadant den tydske Mode, som han havde antaget Arnold. Abbas Lubecensis siger Lib. III. C. 5. At alle Danske ligeledes efter Haanden forlode deres Sømands Klæder. Daniufum Teutonicorum imitantes, qvem ex longa cohabitatione eorum didicerunt & viftirura & armatura fe coeteris nationibus coaptant, & cum olim forman nautarum in viflitu habuiffent, propter navium confverudinem, qcia maritima inhabitant, nunc non folum scarlatico vario griseo, fed etiam purpura & byffo induuntur. Merkeligt er det at Otto Sperling i sin comment. De Vestitu Vet. Danor. P, 208. siger Kong Christ. V. i sin Regierings-Begyndelse, optog

Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fierde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.

den gamle Danske Klæde-Dragt, nemlig Trøye og Buxer, hvilke han selv brugte. Duo exemplo præcuntem vidimus & aulicos NB. Aliqvamdiu morem gerentes. Udi H. Ranzowii descript.

Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fierde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.

Cimbriæ hos Hr. v. Westphal, Tom I. forestilles vel hosføiede Billeder inder Navne af Cimbrer og Jyder eller Jyllands ældre og yngre Indbyggere: Men saadant grunder sig formodentlig allene paa den gode Ranzowii Gitznin; thi originale Billeder fra den Alder haves ingensteds, uden paa de tvende ved Tøndern opgravede og paa det Kongelige Kunst-Kammer forvarte Guld-Horn, som siden forekomme ved anden Anledning, og synes blandt andet at give tilkiende, Krigs-Folkerne have den Gang bedekket deres Underliv med noget saadant, som man I de sildigere Tider, kaldte en Pantzer-Skiorte.

Vaaben. De gamle Danskes Vaaben, som findes endnu i vore Cabinetter, vare af Begyndelsen intet andet end skiærpede Flinte-Steene, af Skikkelse, deels som Knive eller Dolke, deels som Køller med et Hul igiennem og satte paa Stager, hvormed de huggede, stak og bankede hinandens Hoved i Stykker. Derhos havde de Piile og Kaste-Spyd, skiærpede ikke med Jern, som dem fattedes i Begyndelsen, men med store Fiskes Tænder eller andre slebne Stykker been. Siden indførdes Jernets og andre Metaller Brug, i Sværd, Spyd og Dolk, eller som den her kaldtes, Doggert, dog ikke saa meget Jern, som af Metal, og hvorledes man har Baaret sig ad med at hærde og slibe det til saadant Brug, veed jeg ikke, men kand viise Tingene selv. Ligesom vore Matroser endnu bruge Morgen-Stierner eller Stænger med Kølle og Pigge paa, saa var det fordem de Danskes egentlige Vaaben, og dernæst deres liden Haand-Øxe, som førdes hænge de ved Belte-Stedet. (*)

(*) Ved Øxernes Brug vare de særdeles i Frankerig formidable som sluttes af Guii. Pictaviensis Ord, citante Tn. Barthol, de in Antiquit. Danicis, P. 582. Naar han taler om den Freds-Fordreg som Rollo skaffede sig. Exoraverant id foedus Franci, non valentes amplius refittere gallico enfe, Danicæ fecuri. Samme Øxers Brug lærde Franskmanden dem af, og kladte dem danske Øxer, Haches Danoifes. Saa siger: Richerius Monachus in shron. Senoniensi Lib. V. c. 15, Argentinenfes fibi afcias fecerant fabricari, qvas Franci Haches Danoises appellant qvibus exercitum Epifcopi ita detruncaverunt, ut nec scutum, nec galea neqve lorica, nec demun alia armatura durare poffet.

I det Rust-Kammer paa Tover ved London, har jeg set nogle Stykker Gevæhr, som udgives for at have været de danske tilhørende i Kong Canuti Magni Tid: disse bestode i saadanne Øxer samt Morgen-Stierne af Jern, ikke med Pigge men med smaa Knuder. Paa Cimbrernes Tog til Italien have de haft Jern-Pantzere, som tilforn blev meldet om, derhos et hvidt Skiold, Kaste-Spyd, et stort Slag-Sværd, en Hielme af saadanne Skabning som Romerne ikke kiendte eller brugte. Deres Qvinder vare ikke heller uberustede, men værgede sig med Lantzere i deres Vognborg bestaaende af Karrer. (*)

(*) Saa hedder det i Frenshemii fupplementis in Livn Lib. LXVIII. Cap. 62 _ - 65. lorica ferres, feutum album, minus misfili telo, ubi ad manum ventum effret, magna graviqve machære, rem gerebant. Galeæ formis inufitatis & c. Mulieres plauftrisqve fuis', irrumpentem militem lanceis arcebant.

Huus- Bygning. Bygningerne vare i de ældste Tider og længe derefter, ikkuns saare ringe, nemlig en Sammenflettelse af Greene; behængt med Dyrenes Skind, eller tildekkede med Grønsværd, saaledes som Hyrderne ved Vange-Leddet, endnu slaae deres Boe-Pæl for nogle Maaneders Tid; og det rimede sig best med deres Næring af Fædrift, som forpligtede dem til idelig Omflytning. Loe og Lade behøvede ikke megen Bygning; da Jorden lidet blev dyrket, deres Heste og Køer komme ikke under Tag, men skiultes i de tykke Skove eller nogle Huuler under Bakkerne. Da man ved

Asernes Ankomst, begyndte at leve noget bedre, efter østerlandsk Arbeyd, og derfor bygdes Veggene, her ligesom endnu i Norge, af heele Stammer eller Træe-Stokke, lagte paa langs over hverandre. At endogsaa de Kongelige Paladser saaledes vare opførte, sees af Hrolf Kracks Saga, og deraf kom det, at den Hevngierrige ofte fandt Leylighed til at brænde sin Fiende tillige med hans Huus om Natte-Tid, hvorom ofte mældes i Historien.

Disse Boeliger bygtes lang Tid ikke tet tilsammen, saasom Gader eller Byer, men eenligen hver for sig; ligesom endnu skeer i biergagtige Lande, hvor ikke mange kunde nære sig paa en Plet, eller i Eyderstad og andre Marsk-Lande, hvor Grunden udkræver mange giennemløbende Vand-Graver. Hos de Tydske var det i lang Tiid saaledes. (*latin56) Af Byer eller Stæder vidste de ikke at sige, førend de Romerske Seyervindere her og der, anlagde deres colonias ved Rhin-Strømmen og andensteds, hvoraf Cøln endnu kaldes: Witekindi og Sigebert: Gemblacens. Annales fortæller, at Kayser Henrich Auceps, som mod de barbariske Folkes Indfald, ville have faste Stæder, udtog af 9 Bønder een, som fik Befaling at flytte tilsammen i Stæderne, og der sanke Landmandens Korn, samt berede sig paa at tage mod eb Fiende.

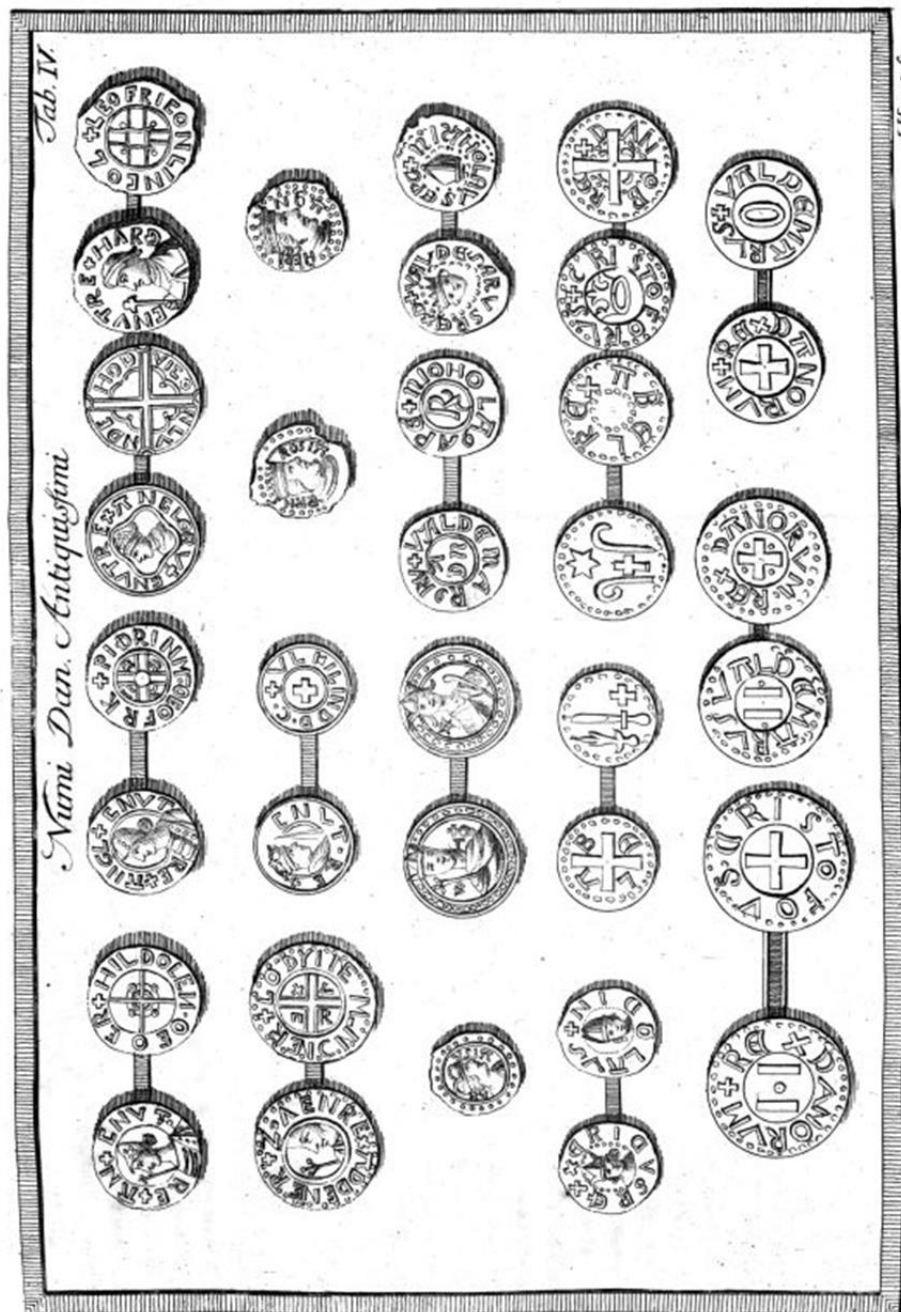
Byer og Borgere. Af de Tydske lærde vi Danske dette og andet meere, dog bygtes her i Begyndelsen ikke faste Stæder af noget stort Begreb, men alene nogle faste Slotte, og saa kaldte Høvdings-Borge, af hvilket Slags den i Antiqviteten saa berømte Kongelige Residentz Lathra synes at have været, og de, som af Svenonis Aggonis Ord, gjøre sig høyere Tanker om en stor Stad, tage formodentlig feyl. Jelling i Riber-Stift, Viborg og Agersborg ved Liimfiorden, ere med de ældste saadanne Høvdings-Borge, som jeg haver kundet spore. De bønder eller Land-Boere, som det, efter Vedtægt, tilfaldt at flytte til Borgen, og der ligge i Garnison, eller, som det siden kaldtes i Borgerleye, og i Slots-Lov, kaldtes af deres Bolig paa Borgen, Borgere, (*) og da det ikke varede længe, førend Folkets Forsamling inden Murene trykkede dem, saa bygtes hos Borgen eller Fæstningen, en Bye, hvor Soldaterne omskiftedes til Borgere, og dreve dem Næring, som nu kaldes Borgerlig. En Kiøbstæd kaldtes da Kiøbing i Almindelighed, mange Bønder paa Als og Langeland sige endnu: Jeg vil ud til Kiøbing, det er næstliggende Kiøbstæd.

(*) De som gierne ville udlede vore gamle Ord af det Grædske Sprog, hente det Ord Borg, som baade hos os og i Tydskland, er Endelsen af mange Stæders Navne, fra det Ord XXXX et Taarn eller en Fæstning. Jeg meener Borg kaldtes efter Hensigten saaledes, forbi man der bergede eller bevarede det som ellers stod i Fare. I samme Bemærkelse siges ogsaa en Forlover, at borge eller gaae i Borgen for den Skyldige.

Næring. Fremdeles fik mange saadanne Kiøbstæder deres tilvext og forøgelse i Folke-Mængde, saavelsom i Bygning og Næring, da den Christlige Religion her blev indført, samt tillige stiftet en Deel Kirker. Klostre, Canonicater og Bispedømme. Dette sankede Almuen med Næringen til Kiøb-Stæderne, hvor de Geistlige fortærede Frugten af deres Land-Gods, som var deres bedste Indkomst. Hertil kom ogsaa Seylads og Kiøbmands-Handel med fremmede Lande, item Fribytterie, som forud kaldtes Viking og Caperne Vikunger, fordi de i Hærviig, nu Kalundborg, Schlesvig, Lemvig og andensteds, laae paa Luur i Viige og Havbugter, med deres smaa Skibe, og øvede mod Fremmede, ligesom Fremmede mod dem, et Haandværk, som den Tid syntes ikke alene tilladeligt, men ogsaa priseligt, ja gav Anledning til nogle adelig Familiers første Opkomst. Om de Danskes ældgamle Søefart, anvendt paa Kiøbmandskab, saavel som pa Caperie og andet Krigs-Tog, siger: J. G. Eccard de origine German P. I. pag, 65.

Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fierde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.

Danciones jam á Ptolomæo ad viſtulam memorati, qvòd nomen Dansvicones dubio procul, fecundum noſtrum pronunciandi modum, efferendum, indicat incolas ſinus Danorum. Unde vertum, Danos, jam á longo ante Prolomærum tempore, e' o loci navigiis ſuis appuliſſe, five mercaturæ five prædandi gratia. Qvanqvam ibi fuccinum qvæſiſſe atqve exteris nationibus veddidiffe, non illubenter crediderim. Nee labente demum imperio, littoribus Galliæ & Britanniæ infesti effe coeperunt, udi littus ſaxonicum ab iis cognominabatur: Sed dui ante, cum adhuc rudiores effent, & ſimplicitate armorum inſigbes, conſines oceano terras incuſionibus omproviſis jam turbarunt.

Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fierde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.

Penge. Om disse Landes Kiøbmandskab I de ældre Tider, gives, efter Mulighed, nogen Oplysning af Hr. Etats-Raads Suhm i Actis Societ. Reg. Hasn. Tom. VIII. Omsetningen skeede alene med Vahre mod Vahre, eller ogsaa mod udenlandske Penge i Sølv og Guld, særdeles mod Engelske Penge, og fra Engelland komme ogsaa de første Mynt-Mastere til Dannemark, noget efter Aar 1000, da begge Lande havde fælleds Regentere, særdeles i Kong Knud den Stores og Haarde-Knuds Tiid, af hvis Sølv-Penge, ikke større end gode 2 Skillinger, findes adskillige i Liebhaveres Samlinger, og ældre ere de mig ikke forekomme. Dernæst sees i samme Storhed, og efter samme Maade, nogle Stykker af Kong Svend Estridsen, Hello. Kong Knud, Svend Grate, Waldenar den første og hans Afkom. Nogle saadanne ere gandske tynde og bøye sig efter Stemplet, hvorfor de kaldes Bracteater eller Blik-Penge, nogle ere tykkere og deels af Kaaber. Sielden viis disse noget kiendeligt Navn og aldrig Aarstal, men gemeenlig kuns er Bogstav, en Krone, et Kors, en Stierne eller noget deslige, saa de lade os giette, af hvilken Konge eller Biskop de ere slagne. Omsider have og adskillige Kiøb-Stæder, saasom Kiøbenhavn, Malmøe, Roskild, Nestved, Odense, Ribe, Aarhuus, Randers, Viborg, Aalborg, Hiøring ec. Haft og brugt deres egen Mynte- Rettighed, indtil Kong Christiani III. Tiid, da Kronen alene tilegnede sig den Ret.

Lands-Byer. Lands-Byerne vare langt ældre end Kiøb-Stæderne, ligesom deres Næring den allernaturligste og uskyldigste. De fik deres almindeligste Navne af Trup, Drup eller Torp, ligesom i Tydskland af Dorf, og dette udleder J. G. Eccard de origine Germanor. Lib. II. p. 89. fra det Ord Trop eller en samlet Hob af Mennisker (*Latin 60) som tilforn boede hid og did, med siden sankedes nærmere til felleds Hielp og Naboskab. Byer kaldtes af Bygning, ligesom Bøll af Boelig, Rød og Rødning eller Skovens Omskiftelse til Agerland, Lund og Lev eller Løv af Løv-Skoven, ogsaa fremdeles. **Bonde-Stand.** Bonde var af Begyndelsen det almindelige Navn, som tillagdes enhver Landmand eller Eyer af Jorde-Gods, om han end aldrig var saa stor og mægtig, ja den ypperste i Kongens Raad, saafremt han ikke stod i Krigs-Tieneste, da kaldtes han Bonde, i de gamle Love, thi den allerfornemmeste undsaae sig i de ældre Tider, ikke ved at dyrke Jorden og tage sin Haand i samme Arbeyd som de ringere, efter Adami Bremensis Ord om Nordiske Folk paa den Tid, i hans Hist. Eccl. Cap. 139. De største Mænd, siger han vare Hyrder og levede efter Patriarchernes Maade, Navn, kiand læses meere Actis Societ. Reg. Hasn. Tom. II. p. 266 feqv. Hvor Joh. Grammius undersøger Oprindelsen til det Ord Herremand og viiser at Adel og Bonde er ikke uden ved Tidens Længde, bleven adskilt. Det sammensatte Ord Adelbonde nævnes vel i Loven men ikkun faa Gange, hvor det dog ey tilkiendegiver noget større eller meere end det bare Navn Bonde; paa mange andre Stæder. Adel-Bonde og ey Bryde- eller Landboe, staar i Lovens 3 Bog. 51 Cap. Adel-Kone saa ofte det endog forekommer, er intet andet end en Dannemands Ægte-Hustrue. Siden siger velbemeldte Autor, p. 281. At jo meere Herremændenes Myndighed, Vælde og Rigdom tiltog; siden de begyndte at giøre en Stand for sig selv, jo meere tog Adel-Bønders eller Selv-Eyeres Anseelse og Velstand af, da de stedse maatte bære den tunge Byrde, ligesom de andre fik meere Friheder, og udbredede deres Eyendomme. Selv-Eyernes eller de Jordegne Bønders Tal er i de sildigere Tider, mærkeligen svækket og formindsket i Jylland, hvor det tilforn var størst, særdeles skeede dette under Kong Christoph. III. Regiering, med Paaskud at de maatte straffes for den Opstand som de da gjorde mod Adlen og Geistligheden. Til den Siællandkse Bondes saa kaldte Bornede-Væsen vides ingen sand Oprindelse, følgerigen ikke heller dets Ælde. Chr. Ostensen Weile viiser i sin Gloffario Jurid. Dan. P. 603 at det er ældre end Waldemar I. Tid og altsaa ikke efter nogles foregivende, kand tilskrives hans Søn Kong Waldem. II.

Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fierde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.

At Adel-Standen fornemmelig her til Lands er opkommen siden Kong Waldemari I. Tid, haver sin Rigtighed, dog fandtes allerede nogle Secula tilforn, en Deel mægtige Familier i alle Provintzer. Dette sees blandt andet af Saxonis Grammat. Ord Lib. X. om Kong Svend Tiugskæg: ”Da han, hedder det, anden Gang igien havde den Skiebne at blive fangen af de Juliner, gav Adelen deres Børn til Gidsel for ham, og lovede at give samme Summa, som første Gang, for hans Befrielse, hvorved han slap løs: men der han ikke af sit eget Skat-Kammer, kunde betale de udlovede Penge, solgte han deels offentlig, deels under Haanden, Skove og Lunde til alle dem, der havde givet deres Børn, som vare dem kiærere end deres eget Liv, til Gissel for ham. Og da han havde faaet den Summa, som det bortsolgte kunde beløbe sig til, betalte han sammen strax til dem, som havde haft ham i Fængsel; thi Skaaningerne og Siællands-Fahrerne skiøde Pengene tilsammen, og af denne almindelige Casse, kiøbte Skove tilfelleds: men i Jylland fandtes ikkuns nogle Familier, som vare hinanden paarørende, og toge Deel i dette Kiøb. ” Af disse Ord sees først saa meget, at Skovene og andre Grunde, som i de ældre Tider havde været Strids-Gods, allerede i det tiende Seculo, stode i god Priis og undervisse Eyendom: dernæst, at Adelen allerede i Hedenskabets Tid var formuende, og benyttede sig af Hoffets Omstændigheder, til at forøge sin Magt og Rigdom, hvilken siden steg langt høyere. Jeg vil herom anføre A. Hvitfelds Ord, i Kong Canuti VI. Levner, lydende saaledes: ”Vor Adel her i Dannemark, er siden den første Waldemars Tid, fast optegen. Vi finde ikke gandske Lov-Bogen taler om Herremænd, (*) (det er de, som gave dennem til Hove, stedse at tiene i Leding fra Jordeggen Stavn) førend i den tredje Bog, hvor dennem tillades at maa kiøbe Styres-Havne, (**) fordi de vove og jætte deres Liv for Kongen og Riget. - - - Siden ere Styres-Havne forvendt under Adelen, og gjorde frie de dennem besadde, hvilke vare i fordum Dage kun Forlehnninger, som gik paa Mands-Personer, og ikke til Qvind-Folk, eller Uægte, men nu ere de blevne til Arv. Og de dennem besidde til Herremænd. Endeel jordegne Bønder ere friegiorte af Kongerne og frieladte fra Stød, Inne og Leding, som Adelskabs-Breve udi de Dage lyde, at Kongen tog den og den til sin Mand og Tiener, og gjorde hannem frie fra Stød, Inne og Keding. Recipimus eum in hominem nostrum, dimittendo eum & liberos ipsius, qvitum & liberum ab omni expeditione, qvod Stud & Inna dicitur.” Saavidt Hvitfeld.

(*) Deres Navn var eller snart Hærmænd, snart Hirdmænd, det er Hoftienere, blandt hvilke regnedes fornemmelig Krigsmænd eller Officerer, som sees af den gamle Hof-Rettes Lov, kaldet Hirdskraa. Hird var Hoffet eller det Sted, hvor Kongen, hvis Residentz længe var uvis, holdt Dug og Disk. Der søgte de daglig Kongens Bord, og spiiste nogle Hundrede tillige, saa at Hoff-Staten var stor og den Oeconomie underlig nok.

(**) Landet var inddeelt i lutter Styres Havne, det var et District af saa mange Bønder, som hørte til at udrede et Krigs-Skib paa 12 Aarer.

Herre-Gaardes Frihed. Bemældte Styres-Havne og Tilsyn med eet eller tillige fleere Havne-Lags-Bønder, samt Myndighed over dem i Krigs-Tid, var da Oprindelsen tilde Kongelige Forlehnninger, og omsider til de danske Herregaardes Frihed, paa visse Tønder Hart-Korn; thi der var en saadan Officeres Løn, og at han kaldtes Kongens Friemand var ikkuns at forstaae om Skatte Frihed, ikke heller vare andre Bønder ufrie for deres Personer, men alene saa vidt de maatte betale Skat: (*)

(*) Naar der i de gamle danske Love tales om Trælle da forstaaes derved alene saadanne, som enten ved Misgierning havde tabt deres Frihed, eller og de mancipia, som vare fangne i Krigen, og derfor kunde sælges, efterdi den første Eyermand havde skiænket dem deres Liv.

Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fierde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.

Dog blev den Tale-Maade mistydet omsider af nogle Uforstandige saaledes, at Almuens Folk skulle som ufri, være de andres Sclaver eller Livegne. Dette var meget langt fra Sandhed; thi af Arilds-Tid haver den danske Nation elsket sin personlige Frihed eller Fritagelse fra ulovlig Tvang og Overlast. Dette stadfæster Saxo Grammat- Lib- XL. I Anledning af Kong Canuti S. Befaling om at binde Prinds Oluf, hvilket Soldaterne vergrede sig ved at gjøre; ”thi siger Saxo vor Danske Nation har altid været undselig ved, og holdt det for den første Skam, at kastes i Baand og fængsel Ja de agtede saadan Straf værre end den haardeste Død, meenende, at en god og dydig Person blev værre medhandlet, naar han blev straffet paa en haanlig Maade, end om han blev skilt ved Livet”.

Danskes Lyst til Frihed og deres haarde Natur. Denne de Danskes Priis sat paa Frihed og Afskye for alt det sm smagede af haanlig Tvang, kiendes ogsaa deri, at de tvende onde Ting, hellere udvalte Døden end at slaaes og tracteres med foragt. Om dette saavel som andet, angaaende deres Gemyts-Art, særdeles deres ubevægelig stive og stolte Sindelag, saa vidt samme i de første Tider, gjorde dem den Christelige Religion modbydelig, fordi den kræver Anger, Ydmygelse og Poenitentz) fortæner Adami Bremensis Vidnesbyrd saa meget desmeere at antages, som han selv, for disse og andre Efterretningers Skyld, var reyst herind, og af Kong Svend Esthridsens egen Mund blev underrettet om adskillige Mærkværdigheder. Han taler da i sin Bog, *de situ Daniae & Relingqvarum, qvæ trans Daniam sunt, Regionum*: p. m. 57 saaledes: Mulieres, si constupratæ fuerint, statim venduntur: viri autem, si vel Regiæ Majestatis rei vel in aliquo fuerint scelere deprehensi, decollari malunt, qvam vernerari. Alia non est ibi species pænæ, præter fecurem & fevitutem, & cum quis damnatus fuerit, lætum esse gloria est; nam lacrymas & planctum, cæteraqve conpunctionis genera, qvæ nos salubria censemus, ita abominatur Dani, ut nec pro peccatis suis, nec pro charis defunctis ulli flere liceat. (*)

(*) Er det sandt hvad Saxo Grammatic: i Kong Harald Blaatands Levnet Lib. X. fortæller om tvende danske Soldater, ved Navn Sivald og Carlsnæfn, da gik deres Haarhed langt længere, end man kunde eller vente af noget levende Dyr; thi end ogsaa naar man slog og stødte dem i Ansigtet, blinkede de ikke med Øynene, hvilket den Norske Seyervinder Hogen havde hørt sige om dem, men ikke troede, førend det ved Prøve befandtes saaledes. Aller underligst er det som læses i Joms Vikinge-Saga, om Boe hin digte, at da Thorstein Midlang, som ved hans og fleere Joms Borgeres Henrettelse, agerede Mestermænd, hug første Gang feil og tog kuns Hagen bort, gjorde Boe en Skiemt deraf, sigende: Ugierne skulle de danske Møer nu kysse mig, om jeg kom nogen Tid hiem igien.

Stridbarhed. De gamle Helte-Mood og Mandhaftighed i Krigs-Tider, sluttes noksom af deres tilforn beskrevne Udvandringer til Tydskland, Italien, Frankrig og Engelland, hvor deres Adfærd i andre Hensigter vel ikke kand roses, skjønt Tidernes hart ad almindelige Barbarie ogsaa i nogen Grad kand tiene dem, som Hedninger til Undskyldning: Men hvad deres Stridbarhed, for sig selv betragtet, er angaaende; da synes den efter fremmede saa vel som vore egne ældste Skribenteres Beretning, at have overtresset alt, det man finder optegnet om andre ogsaa stridbare Nationer, hvorom siden paa et andet Sted skal anføres nogle Vidnesbyrd.

Saadan Stridbarhed og martialske Humeur var en Virkning af deres Opdragelse, deres Love og deres Religion. Af Ungdom op, bleve deres Legemer hærdede ved at jage efter vilde Dyr, som Skovene vare fulde af, følgerigen at skyde med Piil og Kaste-Spyd, at fiske og fare ud paa Frie-Bytterie, at svømme, at brydes eller kiæmpe med hverandre, ja alle deres Øvelser gik ud paa at

Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fierde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.

vænne dem til at tage mod det Onde og Umagelige, foruden mindste Klynken eller Klagemaal, som nyelig er viist, at have været dem en Afskye og Foragt. Til Sindets Hærdelse vare Lovene her, ligesom i Sparta, henrettede. Af alle Dyder var ingen i saa stor Anseelse, som Tapperhed, og ingen Last saa foragtelig som Feyhed. Joms Vikkinga-Saga eller Joms Borgeres Historie viiser, hvorledes de midt i Døden dreve Skiæmt med den, (*) og de Stykker, som Saxo afører af Kong Frodes Krigs-Love, lære tydelig nok, at Summa Summarum af de Tidens Morale var Stridbarhed og Helte-Mood, understøttet ved det Haab, som Othins Religions-Grunde gave dem om et bedre Liv i Walhalla, hvorhen var ingen anden Vey end ved en voldsom Død, lad være den kunde ikke findes anderledes end ved Selv-Mord. Den braveste Soldat var dem tillige den største Helggen i Othins Rige. Just derpaa grundede sig deres Trætters Afgiørelse ved Tvekamp. Den kaldte de Guds Dom, og meente, at hvo som havde Retten paa sin Side, han gav Othin ufejlbarlig Mood og Styrke, samt deri et Beviis på sit retfærdige Medhold. I den Betragtning er det allerurimeligste, at nogle af disse Helte, saasom Hatter og Biarko braverede Guderne selv, ja den første indbildte sig at have kiæmpet mod Thor og Othin, men en Sang af følgende Indhold:

”Hvor er den bevæbnede Helt, som kaldes Othin, den Eenøiede, som er Frigga hendes Mand, ach kunde jeg dog see ham: forgiæves skiuler han sig med sit glænsende Skiold, forgiæves rider han paa en stor Hest: uden Saar skulle han ikke slippe udaf sin Boelig Letra. Det er tilladt, at angribe en Krigs-Gud, at slaaes med ham. Saxo Lib. I.” Denne danske Ridder af Don Qvixots Orden synes enten at have drevet Spot med sin Fæderne Overtroe, eller at have overtreffet alle Spanske Riddere med sin mageløse Fanfaronnade.

(*) Disse Joms Borgere om hvis Haarhed nyeligen blev mældet, vare en Dansk Colonie, hvilken Kong Harald Blaataand havde plantet i Pommeren, hvor nu er den liden Bye Wollin, men fordum det store og rige Røver-Ræst Julin. Derover satte Kongen en stridbar Herre-Mand af Fyen, navnlig Palnetocke, Olde-Faders Olde-Fader til Biskop Absalon. Han gav sine Joms Børger blandt andre Love denne, at det Ord Frygt, end ogsaa i allerstørste Fare, aldrig maatte nævnes blandt dem, og at ingen maatte vige for største Overmagt, men indtil Døden stride for Seyer, lad være at denne ikke kunde ventes. Kong Regner Lodbrog, som midt i sine Feldt-Slag pleyede at siunge og opmuntre til at døe med leende Mund, sang omsider, som en fangen Mand, i Orme-Taarnet og under Slangernes Tænder, den bekiendte Viise, som spaaede Engellænderne den paafulgte Hevn af hans man Sønner, men vidnede tillige om hans Friemodighed og Trøst af Haabet om Walhalla, Gid Sandhed maatte virke saa meget hos alle Christne, som Othins og Mahomets Fabler hos hine arme Hedninger.

Danske Wæringar vare de Grændske Kayseres Liv-Garde. I Anledning af saadan de danskes Udraab for mageløst Helte-Mood, skeede det, at ligesom Paven og en Deel andre store Herrer have hellere S

Schweizere end andre til deres Liv-Garde: saa holdte og de Grædske Kaysere i Constantinopel, en god Deel Danske Soldater i Sold for Sikkerheds Skyld, og betroede sig hellere disse Fremmede end Indfødte. Denne danske Liv-Garde kaldtes af so selv Wæringar, maaskee for deres Værgagtighed eller Færdighed til at bruge Vaaben og Værge, eller og for deres tunge Rustnings Skyld, i hvilket Fald det Danske Navn var kuns en Fordreyelse af det Navn, med hvilket Grækerne selv kaldte dem i deres Sprog, nemlig xxxx, de tunge eller vigtige og ved berustede Karle.

(*) At en Blanding af Danske og Engelske tillige udgiorde denne Liv-Garde, beretter blabdt andet Paulus Venetus *de bello constantinopolit.* Lib. II. pag. 87 saaledes: (Latin 68)

Mærkeligt er det ogsaa, at da Kong Erich Eyegod, paa sin Pilgrims Reyse til den hellige Grav, drog igiennem Constantinopel, og af Kæyser Alexio blev mistænkt, saasom den der snart kunde ved sine Landsmænd, den Danske Garde, stifte et Oprør og Forræderie, hvorover man af Begyndelsen ikke torde indlade ham med sit Reyse-Sælskab i Constantinopel, saa toge Grækerne omsider desto bedre imod ham, efter at de, ved en Tolk havde ladet sig udlegge den Danske Formanings-Tale, som Kongen holdt til sine i fremmet Sold staaende Lands-Børn, lydende efter Saxonis Ord Lib. XII. Saaledes: ”De Danske, som tient de Græske Kæysere havde ved Troskab og Tapperhed bragt deres Ære paa den høyeste Spidse, saa at de, som dog vare Udlændinge, i visse Maader regerede over Landets Egne, og vare lykkeligere i fremmede Lande, end de kunde være i deres egne. Kæyseren betroede dem sin egen høye Person, ved at bruge dem til sin Liv-Garde. Dette Fortrin skulle de ikke tilskrive sig selv eller deres egen Fortieneste, men takke andre Danske derfor, som tilforn havde været der i Tieneste: De maatte vogte sig for Drukkenskab og Liderlighed, levede saaledes, at de kunde være beqvemme til deres Tieneste, og ikke give Kæyseren nogen Aarsag til Frygt og Bekymring. Gik de uden for Æredueligheds-Grændser, da ville de blive uduelige til Dres Tieneste, men færdig til Kiv og Klammerie. Endelig formanede Kongen dem ogsaa til at vedligeholde deres Tapperheds Roes i Krigs-Tid. Kom de tilbage i deres Fæderne-Land, da ville han skionne derpaa, men ellers lønne deres Slægt og Venner, hvis nogen af dem satte Livet til i den Tieneste.”

Krigs-Øvelser. Hvorledes de gamle Danske Generaler have rangeret og indrettet saavel deres Land-Tropper til et Feldt-Slag, som deres Flode til en Søm-Bataille, kand atter læses hos Saxo Grammat Lib. VII. Udi Harald Hildetands Levnet, hvilken store Konge brugte den List til at forhverve sig sine Soldaters Høyagtelse, at han gjorde dem viis, den Afgud Othin havde i menneskelig Skikkelse aabenbaret sig for ham, og underviist ham om den Sags egentlige Fordeele. Deraf eller rettere af Soldaternes Tillid paa deres Anfører, betiente han sig saavel, at han ydmygede adskillige Nesse-Konger i Jylland, og samlede Rigets Provintzer, som længe havde været adskilte. Til Opmuntring i et Feldt-Slag, samt at dempe de Raabendes Lyd, brugte man i Steden for Trommer, at banke hver paa sit Skiold, item at blæse i Horn, som kaldtes en Lud, saa læses og i Waldemari I. Levnet, at man i Bataillen for Viborg, havde Sangere, som skulle forud siunge Viiser, formodentlig om Forfædrenes store Bedrifter, og derved opmuntre til deres Efterfølgelse.

Efter Landenes Lægde, førtes de fleste Krige til Søes, dog ikkuns med smaa Roer-Skibe, som Galleyer. Der af skiød man Deels med Piile, deels kastede med Haand-Steen, og søgte omsider at entre hverandre med Haand-Gevæhr, særdeles med de store Slag-Sverd, som endnu findes i Rust-Kammerne, meget lange og brede paa Klingen, emn paa Fæstet saa store, at de kunde gribes med begge Hænder. Naar et Skib var nær ved at overmandes, faldt Folket i den ene Side, saa at den anden gav sig op i Veyret, og tient til Bedækkelse. Om Harald Gille siger Saxo Lib. XIV. Han var den første Konge, som begyndte at føre Rytterie med sig til Søes, nemlig 4 Mand og Heste paa hvert Skib. Ellers var et Skibs sædvanlige Bemanding 12 Mand, forsynte hver med 3 Tylder Piile, og anførte af en saa kaldet Styres-Mand eller Høvding af deres Havne-Lag, som kladtes en Styres-Havn.

Om ofte bemældte Kong Harald Hildetand beretter Saxo Lib. VII. Noget, som synes at overgaae Troværdighed, men beviiser dog den Tids-Øvelse i Krigs-Exercitier. Ordene ere disse: ”Efter at

Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fjerde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.

Kong Harald havde undertvunget sig de omliggende Lande, levede han halvtredsindstyve Aar i største Fred og Roelighed. Men paa det Krigs-Folket, i saadanne fredelige Tider, ikke skulle henfalde til Ladhed, lod han holde Fegt-Mestere, som bestandig skulle øve dem i Fegte-Kunsten. Nogle af dem bleve ogsaa saa udlærte, at de accurat kunde hugge Øynebrynene alene af deres Contrapart: Men dersom nogen ved saadant Hug trækkede Hovedet tilbage, eller blinkede derved med Øynene, blev han strax bortjaget og mistede sin Besoldning. Her veed jeg ikke hvorledes nogen ville være Lære-Klud; thi i det allermindste maa dette Haandverk have kostet nogle Næser, for at bringe én Mester tilveye. ” (* Latin 70).

Af dette og andet meere sees, at de Gamles Friemodighed gik langt over de ordentlige Grændser, og lod ofte ud paa daarlig Forvovenhed, saa den Ambition, som de søgte at indtrykke i det unge Mandkiøn, var en slags stoisk Stivhed, Ufølelighed og Ringeagtelse af de allerstørste Farer, følgelig af Døden selv, særdeles en voldsom Død for Fiendens Haand, hvor i de satte ikke alene den Høieste Æres-Spitze, men ogsaa deres tilkommende Saligheds-Haab, meenende, at Valhalla eller Heltenes Himmel, og Othins egen Boelig ikke stod aaben for nogen som døde Straa-Død, og derover maatte nøyes med en ringere Skiebne blandt Qvinder og Børn i Riffelheim. Ville man med Othins Helte i Valhalla, have Flesk og stærk Drik, skiænket ved Valkyriur eller de dertil bestemte deilige Jomfruer, (hvilke Opmuntringer Othin ligesaa lidet som Mahomed udslukte fra det tilkommende Livs-Belønninger) da maatte man endelig døe en voldsom Død, ja selv søge den, og om den ikke kunde findes i Krigen, da maatte man ved at styrte sig ned af en Klippe eller paa nogen anden Maade, see til at viise de Efterlevende, man døde uden Døds-Frygt, ja med Længsel efter den, og begiærede end ogsaa ved en Vens-Haand at beforders dertil, naar ikke andet kunde være.

Af denne Grund var det, at den navnkundige Helt Stærk-Odder, i høy Alderdom, med et Stykke Guld lokkede sin Ven Hatter til at gjøre sig en Bødels-Tieneste, sigende: Skulle jeg, som har sat alle andre i Oprør, døe uden Saar?

Ast ego, qvi torum cobcusfi cladibus ordem,
Leni morte fruar, placidoqve aftra levandus
Funere, vi morbi defungar vulneris expres?

Om den store Kong Harald Hildetand skriver Saxo Lib. VII. Han begyndte i sin høye Alder en blodig Krig med Kong Ring i Sverrig, fordi han hellere vilde døe i Striden, som en Helt, end hjemme paa sin Syge-Seng. Om de gamle Cimbrer siger Valerius Maxim Lib. II. cap. &. Pholofophia alacris & fortis Cimbrorum 6 Celtiberorum, qvi in acie exultabant, tanqvam gloriose & feliciter vita exeffuri: Lamentabantur in morbo, qvasi turpiter & mederabiliter perituri.

Første – Tredje Capitel: Om Dannemarks Indbyggere
Fierde Capitel. - Om de gamle Danskes Væxt, ec.